

VITTEPRAETJE

het kwartaalblad van
Oudheidkundige Vereniging

Herderewich

Anno 2013

ISSN 1386-1484

17e jaargang, nr.

"VITTEPRAETJE"

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging "HERDEREWICH"
Postbus 210 3840 AE Harderwijk
E-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl
Bank: P3036192

In dit nummer:

Bestuursmededelingen	2
Van de penningmeester	3
Agenda	4
Kandidaat-bestuurslid M. Pijnenburg	5

Bijdragen:

Gasfabriek Harderwijk (2)	6
De Stadsrechten van Harderwijk (2)	13
De Hanzestad Harderwijk (10) Hanzewegen	23
Mijn herinneringen aan Aart Foppen	27
Genealogisch	28
Visserijberichten (12) 1883	29
Foto vleeshouwer Leendert Christiaan Pfrommer	32
Harderwiekers en/of Hierders (55) Olofsen	33
Van alles wat ver-EEUW-igd (58)	36
Prijslijst van hetgeen Herderewich te koop heeft	42
Bestuur, werkgroepen, vrijwilligers.	43

Advertenties:

Press Baker (advertentie)	12
OBG Design (advertentie)	12
Casaverhuur (advertentie)	28

Van de bestuurstafel

Na 9 april heeft het bestuur vier maal vergaderd. Als eerste is de Ledenvergadering geëvalueerd. De conclusie is dat de sfeer tijdens die vergadering niet goed was. Eén van de redenen is de wijze van communiceren. Tijdig de leden informeren kan dat voorkomen. Van belang is, dat het bestuur weet wat er onder de leden leeft. Daarom is de enquête uitgebreid met enkele vragen daarover. Suggesties van de leden zijn van harte welkom.

De onderhuur van de Vischpoort is door de Stadsgidsen opgezegd. Wij staan nu alleen voor de kosten. De vraag is of we de Vischpoort nu als thuishonk moeten laten schieten. Het gebouw is moeilijk toegankelijk en niet comfortabel.

Besloten wordt twee sporen te bewandelen: enerzijds omzien naar andere vergader- en opslagruimte en anderzijds bezien of de Vischpoort nog inkomsten kan genereren. De gemeente is bereid andere onderhuurders te accepteren, mits dit gebruik niet in strijd is met het bestemmingsplan en de brandweervoorschriften, en het niet uitmondt in een (te) commercieel gebruik.

Een paar leden van de vereniging hebben aangeboden jaarlijks een behoorlijk bedrag voor de huur van de Vischpoort te willen doneren als er geen andere inkomstenbronnen worden gevonden. Het bestuur is bezig alle mogelijkheden te bezien. Zoals het er nu naar uitziet kan de Vischpoort als verenigingsgebouw voor ons behouden blijven.

Besproken worden de vacatures binnen "Herderewich". De vacatures zijn beschreven in het Vittepraetje, een persbericht en bij de vacaturebank. Het aantal reacties viel wat tegen, maar de kwaliteit is hoog. Er hebben zich een kandidaat-voorzitter en -bestuurslid, een schrijfster en een vrijwilligster gemeld. Helaas heeft de kandidaat-voorzitter moeten meedelen, dat hij vanwege zwaarwegende persoonlijke omstandigheden het voorzitterschap voorlopig niet op zich kan nemen. Wij zijn daarom op zoek naar een voorzitter ad interim voor ongeveer een half jaar, te rekenen vanaf 1

januari a.s. Iets voor u of denkt u iemand hiervoor te weten? Neem contact met ons op!

Het bestuur is verheugd dat "Open Monumentendag" door het Platform Harderwijk stevig in de steigers is gezet! Diverse vrijwilligersorganisaties blijven samenwerken met als doel een geslaagde monumentendag. Ook Herderewich blijft zijn steentje bijdragen: zo was de Vischpoort open en bemenst door eigen vrijwilligers. Diverse leden van Herderewich zetten zich bovendien op die dag elders in. De hoop is wel, dat straks via de enquête Herderewich over een groter aantal mensen kan beschikken die zich op gezette tijden voor de vereniging willen inzetten.

In de Kroniek van Harderwijk 2012 zijn een aantal omissies geslopen. Een lid van onze vereniging heeft deze feiten duidelijk voor het voetlicht gebracht. Op voorspraak van onze redactiecommissie zullen de tekortkomingen worden nagelopen en in de volgende Kroniek worden rechtgezet.

Het bestuur heeft besloten de lezingen (voorlopig) in de bibliotheek in de Academiestraat te houden. Deze ruimte is goed bereikbaar, toegankelijk en voorzien van alle moderne gemakken. Nadeel is dat deze ruimte geen historische entourage heeft. Voor zowel de vereniging als de bezoekers valt deze locatie echter voordeliger uit. Het ziet er naar uit, dat dit voordeel zwaarder weegt dan het nadeel. Na enkele lezingen zal het bestuur deze keuze evalueren.

Het archief van Herderewich bevindt zich bij het Streekarchivariaat en is door een bestuurslid onder de loep genomen. Een eerste opschoning heeft plaatsgevonden. Deze winter zullen twee bestuursleden verder gaan met alles op volgorde te leggen, om te pakken in zuurvrij papier, een inventaris te maken en stukken die niet thuishoren in het archief over te dragen aan het Streekarchivariaat.

Er wordt onderzoek gedaan naar onze statuten en de wettelijke bepalingen betreffende verenigingen. Eerste doel is na te gaan of alles binnen de vereniging nog overeenkomstig de statuten verloopt en verder of de statuten wellicht voor wijziging in aanmerking komen. Ook de wenselijkheid te beschikken over een huishoudelijk reglement zal hierbij aan de orde komen. Omdat dit taaie kost is zal dit onderwerp over een aantal bestuursvergaderingen worden uitgesmeerd. Uiteindelijk zijn dit beslispunten voor een ALV.

Van de penningmeester

Contributie 2014

Geachte leden van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich,

Graag breng ik de volgende drie punten aangaande het betalen van de contributie voor 2014 onder uw aandacht.

- Op de Algemene Ledenvergadering van 9 april 2013 hebben de leden ingestemd met een verhoging van de contributie tot € 17,50 per jaar. In 2014 zult u uiteraard een verzoek van mij krijgen om uw contributie over te maken. Wilt u wachten met betalen totdat u deze oproep heeft ontvangen?

- Enkele leden maken hun contributie over naar de oude rekening van Herderewich bij de ABN- AMRO. Deze rekening is echter opgeheven.

- Via de enquête is de volgende vraag binnengekomen: "Is het mogelijk de contributie contant te voldoen?" Dit is mogelijk. Hiervoor kunt u het beste contact met mij opnemen.

Met vriendelijke groet,

Henk van Till
Penningmeester Herderewich

Agenda 2013

Vrijwilligersavond in de Vischpoort **donderdag 12 dec. 2013**

De lezing van **12 november 2013** over de Zuiderzeewerken door de heer E.G. Voigt kon door ziekte van de spreker niet doorgedaan. Ons lid de heer Lammert Postma was bereid een lezing te houden over Harderwijk Oude Stad. In juni 2014 staat nog een activiteit gepland; nadere mededelingen vindt u in het komende Vittepraetje.

Agenda 2014

In samenwerking met Oudheidkundige Vereniging "Ermeloo" een lezing over "Het Landleven op de Veluwe" door de heer Louis Fraanje van de Jac. GAZENBEEKSTICHTING uit Lunteren

LET OP: Locatie Immanuëlkerk, Stationsstraat 137 te Ermelo

Aanvang: 19.30 uur, zaal open om 18.30 uur . . . **maandag 27 jan. 2014**

Algemene Leden Vergadering

Vooraf wordt door de heer Henk Hovenkamp, de bekende archivaris, een lezing gehouden over Ernst Brinck, taalkundige, bibliothecaris, verzamelaar en vooral homo universalis. Burgermeester van Harderwijk (1582-1649).

Voor meer informatie over Ernst Brinck, kijk op:

<https://www.facebook.com/ErnstBrinck/info>

LET OP: locatie Bibliotheek Harderwijk

Aanvang: 20:00 uur, zaal open om 19:30 uur **dinsdag 8 april 2014**

Lezing of excursie. Details als onderwerp en juiste datum volgen nog

..... **juni 2014**

Lezing door ons lid en redacteur de heer Piet Stellingwerf

Locatie Bibliotheek Harderwijk

Aanvang: 20:00 uur, zaal open om 19:30 uur **donderdag 11 sept. 2014**

Presentatie boek over de Grote Kerk door mevrouw Prins-Schimmelpenning

Locatie Bibliotheek Harderwijk

Aanvang: 20:00 uur, zaal open om 19:30 uur . **woensdag 12 nov. 2014**

Van de redactie

Wij hebben een wens voor iedereen

Een gelukkig Kerstfeest met lieve mensen om je heen

Mensen die van je houden om wie je bent,

Mensen in wie je een stukje van jezelf herkent.

Laat merken dat je om hen geeft,

Dat je samen met hen iets moois beleeft

Dan is je leven pas een feest.

Veel geluk, liefde en een goede gezondheid voor 2014!

Martijn Pijnenburg, kandidaat-bestuurslid

Mijn naam is Martijn Pijnenburg, ik ben 26 jaar en geboren en getogen in Harderwijk. Voor zover ik weet ben ik altijd al geïnteresseerd in geschiedenis. Het kan heel goed dat dit door Harderwijk komt, een stad waar de geschiedenis overal om je heen is.

Na mijn middelbare school heb ik Geschiedenis met een master Cultureel Erfgoed gestudeerd aan de Universiteit Utrecht. Sinds begin 2011 werk ik voor Rabobank Randmeren, nu als kwaliteitsmedewerker op de afdeling Financieel Advies (hypotheken, vermogen).

Naast mijn werk ben ik actief binnen de Rooms-katholieke geloofsgemeenschap en sinds januari van dit jaar als secretaris van de net opgerichte D66-afdeling Noordwest-Veluwe, die actief is in Harderwijk, Ermelo, Putten en Nunspeet.

De geschiedenis van Harderwijk boeit me al lang. Onder meer de onderbelichte geschiedenis van het Katholieke deel van de stad.

Sinds 2006 beheer ik het parochiearchief van de R.K. parochie Harderwijk. In 2008 heb ik samen met Niek de Jong een aantal artikelen, van de hand van medeoprichter van Herderewich en oud-pastoor Karel Mars, postuum gepubliceerd: De Parochiekerken van Harderwijk.

Momenteel werk ik – voorzichtig – aan een boek over kasteel De Essenburgh.

De Eerste Wereldoorlog dreigde de kolenaanvoer te hinderen, maar met bijvulling van dennenhout hield men het gas leveren bij de tijd. In 1923 bereikte het bedrijf een capaciteit van 1.105.000 m³ en de laatste cijfers tonen over 1925 een productie van 1.172.215 m³ gas. Om tot dit resultaat te komen moest de jubilaris (de directeur J. Adriaanse, red.) alle zeilen bijzetten, voor-al vanwege de dreigende concurrentie van elektriciteit; hij moest zich zelf dan aanvuren met de woorden: "Jan, niet zwichten, maar vooruit!"

Jubileum

"Weest overtuigd van de grootste belangstelling der ingezetenen en hun waardering, wij wenschen u toe dat God, die u in Zijn genade de kracht en bijstand schonk, u ook verder zal stellen tot een voorbeeld voor uw personeel en onze samenleving. Mocht u menselijke steun nodig hebben, wij zullen daar ongetwijfeld toe bereid zijn. Ik mag namens B. en W., tevens als de gascommissie u namens den Gemeenteraad hun gelukwenschen overbrengen, vooreerst aan het gasbedrijf hier ter plaatse, ons realiserende dat de gemeente 25 jaar van het werk onder uw leiding heeft mogen profiteren. Deze gelukwensch geldt ook u zelf die met grote voldoening mag terugzien op wat u tot stand hebt gebracht in vertrouwen dat het ook de volgende 25 jaar mag ingaan....." Vanwege de buitengewone betekenis ontvangt de jubilaris, voor zijn verdiensten als eerste klas bedrijfsleider en koopman een gouden medaille, de hoogste onderscheiding plus een envelop met inhoud. De gascommissie, voorgezeten door burgemeester Kempers, biedt een gebakshaal met zilveren handvat aan, waarna de heer Cozijnsen de jubilaris Gods zegen toebidt en de gouden medaille op de borst van de jubilaris wordt gespeld.

De heer J. van Dam, baasfitter, voert het woord namens het personeel. Hij memoreert dat het aantal klanten in 25 jaar is gestegen van 350 tot 1850, dat in 1901 ook het woonhuis en de kantoren zijn aangepast; voor de nodige uitbreiding stond op de buitenste hoek, tegenover de scheepswerf, een molen in de weg. In de nacht van 24 op 25 oktober 1909 sloeg de bliksem in deze molen waarbij ze geheel afbrandde (daar werd niet moeilijk over gedaan), nu kon er terrein aangekocht worden voor de nodige uitbreiding.

In 1911 werd Hierden op gas aangesloten, in 1912 de nieuwe Kazerne en in 1912 was er een 2e uitbreiding vanwege het vergrote terrein; er kwam een 3e oven en een baaswoning met ringmuur op de voormalige molenplaats.

In oktober 1914 kwamen er 10.000 tot 12.000 Belgen in onze gemeente, een grote bevolkingstoename met als gevolg schaarste en distributie, de aanvoer van kolen werd zuinig waardoor veel boshout voor velerlei doeleinden gebruikt werd.

Een 3e grote uitbreiding vond plaats in 1923; de voormalige Zoutkeet met aanliggende huisjes werd aangekocht en gesloopt; daar werd de fabriek voor gecarbureerd watergas gebouwd.

Op den tweesprong.

Onze Gemeenteraad zal bismerkert voor een zeer gewichtige beslissing komen te staan: al of niet concessie verlenen aan de Pils- en Lucht Maatschappij tot het leggen van een elect. net in onze gemeente.

Ingenieur Buisson, die op uitnoodiging van de Middelenrandvereeniging de electriciteite der gemeente verdedigde, is er wel in geslaagd, daarvoor groote belangstelling te wekken, een belangstelling die de elect. voorziening ook zeker ten volle verdient.

Omdat het goed, zelfs noodzakelijk is, voór de namen van een beslissing ten zaak aan alle kanten te belichten, werd door den heer Adriaanse, directeur der gasfabriek alhier, aan Burgemeester en Wethouders een beschouwing ingediend over het onderwerp „Electrische verlichting en kracht te Harderwijk”.

Wij laten die hier volgen:

Aan Heeren Burgemeester en Wethouders van Harderwijk Edelachtbare Heeren.

Het is zeker voor Uw College zeer moeilijk om den juiste weg te vinden in bovengenoemde zaak.

Daarom voel ik mij verplicht U de navolgende beschouwingen in overweging te geven. Ik kan da m. i. doen, vrij en onbeslagen. De verhouding met Gemeentebestuur, Raad en inwoners, is voor mij altijd zeer aangenaam geweest.

Met het oog op mijn leeftijd zou men kunnen zeggen, wat maakt Adriaanse zich druk mede, het zal zijn tijd loch wel duren, en de Gasfabriek zal zich door inoperen van electricische stroom niet verdwijnen.

Ik stem hier volkomen mede in het eenige doel van mijn schrijven is uitsluitend het belang van Stad en inwoners in deze zaak te dienen, en voor de financieel gevolgen te waarschuwen.

De Gemeente Harderwijk heeft

Overveluwsch Weekblad

7-3-1923 pag. 2

Er kwam een automatische aansteek voor de gaslantaarns, in de plaats van vier mensen die 's avonds en 's morgens op pad gingen om ze te bedienen. In 1924 kwam er elektrische stroom, dat moest met grote drang komen voor de vooruitgang van Harderwijk, maar de heer Adriaanse versaagde niet en ging er tegenaan en schreef zijn gedachten uit in een artikel getiteld: "Tweesprong" (zou dat nog bestaan?), gericht aan B. en W. en bevolking.

In 1900 was het aantal personeelsleden zes personen waar het er nu 25 zijn; er blijken in die jaren al medewerkers overleden te zijn, maar één persoon wordt bij name genoemd: Baas Kruysdijk. De onderlinge verstandhouding was goed; met Nieuwjaar werden wij hartelijk bejegend door mevrouw Adriaanse, die helaas is overleden, maar de tweede mevrouw Adriaanse doet niet voor haar onder, aldus Van Dam.

De familie Adriaanse ontvangt naast gelukwensen een schilderij, voorstellend de gasfabriek met een stukje haven, het geheel gevat in een oud-Hollandsche goudlijst. (Zou dat schilderij er nog zijn?)

Het gemeenteraadslid de heer Timmers en de gemeentesecretaris de heer A. Sonke doen op hun wijze een duit in het zakje van de jubilaris die daarna een welgemeend dankwoord uitspreekt: "Leve de gemeente Harderwijk, leve de Gasfabriek". Door vrienden wordt een eetbare gashouder aangeboden met daarop de lijfspreuk van de heer Adriaanse: "Gas met wijsheid toegepast is een weldaad. Houd dat vast".

De hele oorlogstijd heeft de heer Kok (sedert 1928 directeur, red.) met zijn 30 tot 35 man personeel, de gasfabriek draaiende gehouden. De aanvoer van kolen stagneerde, slechts 2 dagen voor de bevrijding was er geen gas meer.

Om te mogen zwijgen.
De door den Directeur der gasfabriek aan B. en W. gezonden beschouwing over electricische verlichting en kracht te Harderwijk, onder den prachtige titel van „Op den tweesprong“ doen onzen Directeur kennen als een volbloed bekwaam gasman, die zelfs in zijn verdediging van het gas zoo nu en dan zich zoo haast, dat hij over zijne eigen beenen struikelt.

Overveluwsch Weekblad 20-3-1923 pag. 2

De namen van het personeel waren: D. Kruijsdijk, Kars Karssen, H v.d. Poel, Schaftenaar, D. Goethe, E. Foppen, G. Bunschoten, B. Kappers, G. Klaassen, J. Petersen, Mates, J. ten Hove, B. Beekhuizen, T. Klaassen, Bos en zoon ?, K Michelsen, Boonen, J. Polhout, Bos, E. Klaassen, P v.d. Broek en Kramer. Deze mensen waren stokers, meteropnemers, gasmuntophalers en -brengers, lantaarnaanstekers en administratief werkzaam.

*Overvekuwsche Courant
4-7-1942*

De stokers werkten dag en nacht in ploegen-dienst; dat was zwaar en smerig werk. Zo stond men bij de hete vuren en dan weer buiten (koud of nat) om cokes halen. Waar iedere Harderwijker met de kerstdagen lekker (warm) binnenzat moesten de dienstdoende stokers de vuren aan houden om gas te maken. Waar door het massaal olieballen bakken de gashouder snel daalde moesten de stokers zorgen voor voldoende gas. Hun prestaties tijdens de oorlogsjaren zijn nooit op de juiste wijze gewaardeerd; zou dat mede komen door de reputatie van smerig en

zwart van een gasfabriek?

Met natte kleren (door het ijs gezakt) ging menig Harderwijker naar de fabriek om daar te drogen. Ook werden er allerlei dingen verborgen tegen de Duitse hebzucht.

Op 16 oktober 1944 lag er een schip, geladen met hout, in de haven. Van waar dat werd aangevoerd vermeldde de kroniek niet, wel dat er op 8 februari 1945 een brief van de rijkscommissaris uit Apeldoorn ontvangen werd met het verzoek om de houtvergassing te stoppen; de reden daartoe werd niet gegeven. De brief werd blijkbaar beantwoord met bezwaren want op 20 februari volgde de opdracht "onmiddellijk stoppen met houtgebruik!" De nog aanwezige voorraad mocht nog gebruikt worden. Eén van de brieven werd ondertekend door Kollmüller. Die naam komt niet voor in het boek van Kraaijenbrink!

De gaslevering was gedistribueerd, geleverd werd van 11 uur tot 12.30 uur en 18.30 uur tot 21 uur. Ook de Duitsers hadden er belang bij dat er gas geleverd bleef; zij hadden diverse punten (48?) voornamelijk denk ik voor koken en verwarming.

In het "politierapport 1940-1945", dagboek van een politieofficier (de heer H. Kraaijenbrink) wordt op de pagina's 352 tot 357 vermeld dat de Duitsers grote hoeveelheden hout uit de omliggende bossen naar de Harderwijkse haven laten brengen voor versterking van de IJssellinie. Citaat: "Nu is dat alles heel prachtig in de ogen van hen die uitsluitend denken aan benadeling van de Duitsers, maar daarbij wordt vergeten dat de gasfabriek, die nog altijd gas geeft, zeer moet tobben om de gaslevering gaande te houden en daartoe dennenhout stookt, zodat als er iets te juttan valt,moet van gemeentewege worden geregeld."

Gaslevering.

Vanaf Vrijdag 22 September mag de gaslevering slechts geschieden van 5 uur n.m. tot half 8 n.m.

Veluwsche Courant 23-7-1944

De medewerking van boeren en hun wagens en paarden loopt niet van een leien dak; men probeert op allerlei manieren te traineren en onderweg, op weg naar de haven, wordt er ook hout gemorst! Zo eindigt een colonne met hout gevulde wagens op het terrein van de gasfabriek. Blz. 357: "Zij zullen hun vracht netjes afleveren en in alle gemoedsrust zwenkt de voorste het terrein van de gasfabriek op, de anderen volgen als een sliert ganzen, en als de wagens het terrein verlaten, heeft Harderwijk een beetje gasreserve meer".

Tussen de bedrijven door weten slimme Harderwijkers op allerlei manieren hout van de voorraden aan de haven weg te slepen, want ook zij willen warm zitten en een potje kunnen koken.

Dan is daar de bevrijding, maar dat betekent niet dat er weer volop gas geleverd gaat worden en zo komen de volgende brieven bij B. en W.: Ene mijnheer Bruijnink van de Nassaulaan 13 schrijft "dat tijdens de uren van gasverstreking de buitenwijken geheel of gedeeltelijk van gas zijn verstoken, wat zelfs in de voorgaande maanden van rantsoenering niet was voorgekomen". Als oorzaak noemt hij "het ongelimiteerde gasgebruik door de bewoners van de binnenstad, dus die het dichtst bij de gasbron wonen". Ook blijkt het onmogelijk om aan hout te komen zodat men zich genoodzaakt ziet om naar de gaarkeuken te gaan, wat niet voor iedereen mogelijk is. Hij verzoekt B. en W. strikte rantsoenering van gas te organiseren. Het antwoord luidt: "Het heeft onze aandacht".

De tweede brief komt vanuit de bewoners aan de Oranjelaan, Prins Mauritslaan, Graaf Ottolaan, Prins Frederik Hendriklaan en Leuvenumseweg, om ten spoedigste de gasdistributie per aantal gezinsleden te gaan leveren i.p.v. de huidige regeling met mogelijkheid van ongelimiteerd gebruik voor de binnenstad. De brief bevat 110 namen en wordt ondertekend door de heer E. Velthuisen, Oranjelaan 25. Het geijkte antwoord luidt: "Het heeft onze volledige belangstelling".

Op 31 juli 1945 komt een eerste schip met kolen de haven binnen, maar het gas blijft vooralsnog mondjesmaat geleverd voor woningen en verlichting. Men schiet er dus weinig mee op.

Er is een landelijk Rijkskolenbureau op poten gezet; een voorlopige regeling stelt dat een gezin van 2 personen per 2 maanden 34 m³ gas mag gebruiken, voor ieder lid meer 6 m³, voor alleenwonenden -zelfkokend - 17 m³. Meer verbruik dan 1m³ is niet strafbaar. Voor ruimteverwarming, industrie

Ter voorkoming van ongelukken moeten, nu er geen gas meer geleverd kan worden, de hoofdkranen bij de gasmeters worden dichtgedraaid. Men lette daar in het belang van eigen veiligheid goed op. Pogingen om toch gas aan het buizenet te onttrekken, zullen langdurige afsnijding na de hervatting der gaslevering tengevolge hebben.

Veluwsche Courant 17-2-1945

en tractie is er geen gasverbruik toegestaan en voorlopig geen extra's voor baby's, zieken, doktoren en apothekers.

Er wordt een gedetailleerde beschikking voor gas en elektriciteit gepubliceerd in opdracht van minister H. Vos (minister van Handel en Nijverheid, van 24 juni 1945 tot 3 juli 1946).

Op 13 november 1945 komt er een brief van de provincie om inventarisatie van herstelkosten van eventuele schade aan de gasfabriek. Als antwoord wordt bericht dat voor herstel geen gelden nodig zijn. In de oorlogsjaren heeft men de fabriek in goede orde weten te houden maar vanwege vernieuwing is er fl. 15.000.- nodig.

Op 6 oktober 1947 komt er een verzoek uit Putten of de mogelijkheid bestaat om gas uit Harderwijk te betrekken omdat Putten's gasfabriek anders moet gaan uitbreiden. Het antwoord is negatief.

Professor Mr. Dr. D. Simons houdt te Utrecht een voordracht: "Een overweging naar de toekomst". Er moet gekomen worden tot grotere eenheden, samenwerking/voeging van plaatselijke gasfabrieken en hoe dat te organiseren: via de provincie zoals de elektriciteit of via gewestelijke samenvoeging onder N.V. beheer. Want de gaslevering moet dienstbaar blijven aan de burgers en geen winstgevende organisatie ten koste van de gebruikers. Dan is daar 26 mei 1950, een brief van de vereniging van gasfabrieken in Nederland: Men wil tot een landelijke voorlichting komen over gasgebruik en haar mogelijkheden voor alle mogelijke doeleinden, via folders, brochures, reclameborden en schoolplaten, het houden van tentoonstellingen en speciale artikelen voor ziekenhuizen, bakkerijen, hotels, restaurants en industrieën.

Er wordt om een kleine bijdrage van fl. 26.- gevraagd; men reageert negatief maar geeft wel de bijdrage.

Op 4 oktober 1950 komt er een brief uit Zwolle om een N.V. samen te stellen die vanuit Zwolle opdracht geeft om d.m.v. een gaspersleiding naar Hattem en Elburg gas te distribueren, zo nodig of mogelijk naar Nunspeet en Harderwijk. Men wordt aandeelhouder tegen kostprijs en een te betalen huurprijs voor de persleiding. Er wordt om medewerking tot een onderzoek gevraagd. Het antwoord uit Harderwijk luidt: "Ons inziens wordt de gasvoorziening vanuit Harderwijk verzorgd en voor de omgeving; een onderzoek achten wij niet nodig".

23 november 1950: Een vervolgbrief uit Zwolle waarin wordt meegedeeld dat een commissie is samengesteld waarin Zwolle, Hattem en Elburg hebben plaatsgenomen, die een uitnodiging aan Harderwijk doen om de volgende vergadering op 13 december te Zwolle mee te maken. Hieraan wordt voldaan.

Op de vergadering zijn ook aanwezig: Ermelo, Kampen, Meppel en Steenwijk, waarin plannen tot samenvoeging en onder welk beheer ter sprake komen. Harderwijk zal zich eerst gaan beraden, Ermelo meldt dat ze, geen gasfabriek hebbend, afhankelijk zijn van Harderwijks beslissen, en welke bijdrage voor hen moet gaan gelden. Ter vergadering nemen meerdere plaatsen zitting in de commissie. Directeur J. Worp van de Zwolse Gasfa-

briek houdt een uitgebreide lezing over plannen en mogelijkheden, het ingenieursbureau NV Mabeg is de ondersteunende instantie. Op 20 december 1950 besluiten B en W van Harderwijk zitting in de commissie te nemen, maar in hun achterhoofd speelt ook het ontstaan en bereik van de nieuwe polder al mee.

Na meerdere jaren van overleg en touwtrekken tussen belanghebbenden wordt in 1957 de "NoVéGas" opgericht, Noord-Veluwe-Gas, waaraan meedoen: Elburg, Harderwijk, Putten, Nijkerk en Barneveld, onder directie van de Gamog uit Zutphen. In de daarop volgende jaren zijn alle plaatsen en buurtschappen op de N.W. Veluwe er bij betrokken en voorzien van gasleidingnetten. NoVéGas werd "Gamog" en dat werd weer Nuon en is nu Liander. Wie/wat volgt?

Openbare bekendmaking.

Ter algemene kennis wordt gebracht, dat de eerste vergadering van aandeelhouders van de N.V. „Novegas“, Maatschappij tot Gasvoorziening Noord-Veluwe, gevestigd te Harderwijk, zal gehouden worden — in het openbaar — in de Raadzaal ten Stadhuijze van de gemeente Harderwijk aan de Markt no. 1 op vrijdag 20 april 1956, te 14.30 uur.

De voorzitter van de raad van commissarissen van de N.V. „Novegas“ voornoemd,
G. J. Numan,
Burgemeester van Harderwijk.

Schilders Nieuwsblad 13-4-1945

N.V. „GAMOG“

Mij. tot Gasvoorziening Oost-Gelderland

 Sedert 1 juli j.l. wordt de gasvoorziening te Harderwijk verzorgd door de N.V. GAMOG. Het hoofdkantoor is gevestigd te ZUTPHEN, Botwerkweg 35, Tel. 06750-3644*.

Verzorgingsgebied Harderwijk
Scheepssingel 35 - Telef. 2021

Klachten kunnen aan dit adres worden opgegeven van 8 10 uur v.m., overigens uitsluitend schriftelijk.

DE DIREKTIE

advertentie 5-10-1956

Dit artikel is samengesteld door Wim Buitenhuis, oud-medewerker van de Gamog. Het is geschreven in 2012 en aan de oudheidkundige vereniging van Harderwijk gegeven in januari 2013. Hij legt nu alle notulen van de Gemeenteraad vanaf 1857 tot 1957 over de gasfabriek vast in de computer.

Noten:

1. Zie: Geschiedenis van de techniek in Nederland, deel 3, uitgave Walburg Pers.

Oude Ansichtkaart, van vóór 1906, waarop de molen nog is te zien

Een eigen magazine, boek, krant of jubileumuitgave?

PRESS BAKER maakt het geheel naar wens.
Voor een vrijblijvend gesprek, bel **06-23150044**
of mail naar **TheoBakker@pressbaker.nl**

Hazelaarlaan 9, 3843 JT Harderwijk
Ook voor uw communicatie, PR, advies, tekst,
actieve fotografie en al uw drukwerk

Kijk ook eens op www.pressbaker.nl

Kent u de geheimen van Internet? *OGB Design wel!*

OGB Design maakt websites met een perfecte koppeling tussen techniek en creativiteit. Op beide onderdelen levert OGB Design uitstekende prestaties. OGB Design biedt de ondersteuning die u nodig heeft en waar u om vraagt.

OGB Design

Meerkoetmeen 42
3844 XR Harderwijk
T: (0341) 433 444
F: (0341) 433 555
E: ogb@ogb-design.nl

*Creative
Webdesign*

Kijk ook eens op www.ogb-design.nl

De mogelijk oorspronkelijke tekst bevatte mogelijk alleen

1. De verlening van de wekelijkse markten.
 2. Het verbod om lieden die de graaf toebehoren als burgers toe te laten.
 3. Handhaving van de bestaande watertol.
 4. Regelingen van het onderhoud van de graaf bij diens bezoek aan de stad.
- Dit lezende ziet men dat het handvest bepaald niet zo gunstig was voor de stad Harderwijk. De verlening van de libertas, die een ruime mate van zelfbestuur inhield, was een recht dat alleen de keizer zich voorbeheld, ook al maakten de landsheren, waaronder de graaf, er inbreuk op. In de nieuwe verlening van de stadsrechten aan Harderwijk komt de passus (zinsnede) van de libertas niet meer voor.

De heer Ed Harenberg zegt hierover het volgende: "Er is in de oorkonde van Harderwijk een merkwaardige wisseling van regelafstand. Mogelijk heeft de schrijver dit gedaan uit ruimtegebrek. De eerste regels geven dezelfde afstand tussen de regels aan en hier schrijft de maker van de oorkonde nogal zwierig met lange stokken en uithalen. Bij de achtste regel echter verstoort dit beeld, waarschijnlijk komt de schrijver tot ontdekking dat hij met de voorgaande schrijfwijze te weinig ruimte overhoudt voor de volledige tekst. Hij vermindert de regelafstand en ook de letterhoogte en hij gaat meer in elkaar en golvend schrijven. Het lukt hem dan ook de gehele tekst op het perkament te krijgen". Voor hem staat in ieder geval de echtheid van de woorden: "quorum consiliotota terra mea regitur" vast.

4. Jaar- en weekmarkt.

In de oorkonde staat hierover het volgende: "Wij brengen daarom ter kennis van het nageslacht, door het getuigenis dezer acte, dat ik Otto, Graaf van Gelre en Zurphen, heb verleend aan de gemeenschap binnen Herderewich en aan de inwoners, die daarin verblijf houden en later zullen verblijven, een jaar- en weekmarkt, en alle mogelijke vrijheid zowel als de ongeschondenheid van haar bezit".

Wij mochten dus een jaarmarkt houden en wij mochten een weekmarkt houden. Voor de weekmarkt is dit duidelijk, elke week en wel op donderdag. Maar de jaarmarkt, hoeveel, één, twee, drie.....tien? Dit is niet beschreven. Uiteindelijk hielden we drie jaarmarkten, waarvan één rond Pinksteren. Nog even een stukje geschiedenis hierover:

Op 6 januari 1348 vernieuwt Reinald, hertog van Gelre en Zutphen, de Zupthense rechten en vrijheden van Harderwijk, alsmede haar jaar- en weekmarkten.

Op 23 maart 1424 geeft hertog Arnold van Gelre de stad het eeuwigdurend recht een jaarmarkt te houden van de 2e tot de 4e zondag in de vasten.

Op 21 januari 1549 bestemmen Schepenen en Raad van de 14 dagen die de jaarmarkten duren, 1 dag voor verkoop van leer en 1 dag voor de handel in vee.

Vanaf 1664 wordt er nog een tweetal (vrije) stadsjaarmarkten gehouden, waarvan de (tweede) vrije jaarmarkt zal beginnen op de 1e juni en 14 dagen zal duren..

5. Het recht om de stad te beschermen door de ommuring van onze stad.

In de oorkonde wordt er nergens direct over gesproken dat Harderwijk de stad mocht ommuren, terwijl wij er vanuit gaan dat dit ook een recht was dat bij de oorkonde hoorde. Het zou interessant zijn dit eens nader te onderzoeken. En deze vraag leeft al heel lang, want wijlen de heer Karel Mars schrijft daar al over in de Herderewich Kroniek van 1977.

Maar om u niet helemaal in verwarring achter te laten, in de oorkonde staat iets wat mijns inziens een verwijzing zou kunnen zijn. Er staat namelijk het volgende: "volledige vrijheid met onschendbaarheid van hun goederen, zodat deze stad zich moge verheugen in dezelfde vrijheid als die de stad Zutphen geniet". Deze onschendbaarheid zou erop kunnen duiden dat daar mee bedoeld wordt dat de stad zich mocht beschermen en daarom een ommuring mocht hebben. Echter in de oorkonde over stadsrechten aan Zutphen is ook niets over de ommuring opgenomen.

Maar overall wordt er aangenomen dat dit een recht was bij de verkrijging van stadsrecht. In allerlei geschriften wordt dit geschreven en het wordt zelfs verteld bij rondleidingen. Ook op de site van onze vereniging staat het: "Toen Harderwijk in het jaar 1231 stadsrechten ontving van Graaf Otto II van Gelre kreeg de stad het recht een stadsmuur te bouwen. Met dat recht was de muur er nog niet, want het realiseren van een dergelijk bouwwerk was een langdurig een arbeidsintensief proces. Vermoedelijk zijn de eerste muren wallen van aarde geweest die hier en daar met hout en paalwerk werden verstevigd. Harderwijk werd daardoor een verdedigbare vesting en kon als strategisch steunpunt dienst doen. De graaf droeg op deze manier zorg voor de bescherming van zijn eigendommen en bezit".

6. De burgers van Harderwijk genoten geen vrijheid van de watertollen, dit tot in tegenstelling met de Zutphenaren. De graaf verleende deze vrijheid niet al te scheutig daar dat één van zijn voornaamste inkomstenbronnen was.

NB. In 1433 verpandte hertog Arnold van Gelre zijn watertollen aan de stad en in 1435 stelt hij de burgers van Harderwijk vrij van watertollen in zijn gebied. Dit gebeurde vaker, de graaf had dan geld nodig voor zijn oorlogvoering.

7. De stad mocht "geen horige, behorend aan mij of mijn erfgenamen of mijn edele leenmannen of mijn dienstlieden, opnemen als burger zonder toestemming van mij en van mijn erfgenamen en van mijn edele leenmannen en dienstlieden".

De burgemeester moest, alvorens het burgerschap te verlenen, vragen of de aanvrager iemands eigen man was. Bij een negatief antwoord voegde hij hem toe: "Lieget ghij hierin, zo wil ick u wederliegen" d.w.z. dat het verleende burgerschap in dat geval ongeldig zou zijn. Inwoners aan wie burgerrecht was toegekend konden niet vervolgd worden door personen van

buiten de stad. In sommige steden gold dit pas als ze een jaar en een dag ook daadwerkelijk in de stad woonden. Van Gelre is bekend dat dit recht in sommige steden pas na 30 jaar burgerschap werd bereikt. Harderwijk sloot met edelen van de streek een overeenkomst dat geen horigen het burgerschap konden krijgen, in ruil waarvoor ze door de ridders niet lastig gevallen zouden worden.

zegel van Otto II

- 8 Het ontbreken van het grafelijke zegel roept ook vraagtekens op. Dit zegel is verloren gegaan. Waarom het verloren is gegaan weet ik niet. Het zou kunnen dat de tekst pas later werd ingevoegd, daardoor het zegel ontbreekt.
- 9 Dan blijft nog de vraag over of graaf Otto II wel stadrechten mocht verlenen.

Gelre maakte in de middeleeuwen, evenals de andere Noordelijke Gewesten, deel uit van het zogenaamde Heilige Roomse Rijk, geregeerd door een gekozen koning, de Rooms-Koning, die na een kroning door de paus de keizerstitel kreeg. En één van de rechten was het verlenen van stadsrechten. Dus eigenlijk mocht de graaf deze rechten dan ook niet geven, want dat was voorbehouden aan de koning en/of keizer van Duitsland, maar diens macht was door twisten met de pausen verzwakt.

Waarom deed graaf Otto II het dan toch? Waarschijnlijk heeft hij gebruik gemaakt van een verworven machtspositie als "voogd" van de aldaar gelegen goederen van het kapittel van St. Marie.

En dan komt er een zeer interessant verhaal om de hoek kijken, namelijk hoe lang is onze stad al stad? Want de aan Harderwijk en andere steden verleende vrijheden vervielen door het rijksvonnis van 1310, waarbij de Rooms-Duitse koning Hendrik VII van Luxemburg

(Hendrik werd in 1308 Rooms-Duits koning en in 1312 keizer Hendrik VII van het Heilige Roomse Rijk) zonder keizerlijke vergunning verleende voorrechten herriep. Hij gaf de graaf wel gelijktijdig toestemming de rechten opnieuw vast te stellen, maar het duurde nog twee jaar, tot 1312 tot Harderwijk zijn stadsrechten terugkreeg. De stadsrechten van Harderwijk werden opnieuw bevestigd door graaf Reinald op 4 december 1312 (1312 die beatae Barbarae virginis). Er veranderde ook iets aan de inhoud van de rechten. In 1231 *civitas* genoemd, werd de stad nu *opidum* genoemd, de poorters opdani in plaats van *cives*.

Van de Zutphense rechten is dan geen sprake meer. In de verleende stadsbrief stond een voorschrift van "hofvaart" op schepenen van de "major civitasa de Insula Dei". Hiermee wordt Zutphen bedoeld. Harderwijk mocht de markten houden maar met dien verstande dat de jaarmarkt niet langer dan 14 dagen mocht duren. Bij de bepaling omtrent hooi en stro werd een bepaling toegevoegd; als de graaf te velde lag, moest de stad hem wekelijks drie met twee paarden bespannen karren met vis leveren.

Als hij op vrijdag ook in de stad was, moest hem een schotel vis worden geleverd (vrijdag = visdag). Daarnaast moest men, indien de graaf in oorlog was, manschappen voor de strijd leveren. Het blijft gissen waarom Harderwijk werd beknot in haar rechten.

Personen, genoemd op de oorkonde

In de oorkonde worden een aantal personen (19) genoemd, die als getuige optreden. Ik heb geprobeerd deze personen te vinden en wat hun verhouding was tot graaf Otto II. Of deze personen allen aanwezig waren bij de ondertekening van de oorkonde betwijfel ik.

Aanwezig:

1 Graaf Otto II (circa 1215-1271) droeg de bijnaam "de kreupele" omdat hij een paardevoet had. Hij was graaf van Gelre van 22 oktober 1229 tot zijn dood in 1271. Hij is de zoon van graaf Gerard IV van Gelre en Margaretha van Brabant. Op vijftienjarige leeftijd, volgde hij zijn vader Gerard III van Gelre op. Otto regeerde 42 jaar. Hij trouwde in 1240 met Margaretha van Kleef, de dochter van graaf Diederik VI van Kleef en Mechtild van Dinslaken. Het aanzien van Gelre was tijdens zijn regeerperiode buitengewoon groot. Hij nam een tijd ook de regering van Holland en zelfs van aartsvijand Brabant waar. Otto II stierf in 1271 en liet het graafschap na aan zijn 17-jarige zoon Reinald I.

Otto II was het meest afhankelijk van de Duitse rijksvorst van de Neder-Rijnlanden. Hij bemiddelde vaak bij vetes in zijn omgeving. Ook werd hij vaak in conflicten betrokken door zijn bezittingen in Westfalen, onder andere met de graven van Ravensberg en Tecklenberg maar ook met de bisschoppen van Münster, Osnabrück en Paderborn.

Om de invloed in de Neder-Rijnlanden voerde Otto II vele oorlogen met de graven van Kleef en bisschoppen van Utrecht. Zijn aanspraken op het Salland moest hij daardoor opgeven.

In 1247 wordt Otto II door de paus gevraagd of hij Rooms-koning wil worden. Hij is de tweede keus, want de hertog van Brabant heeft de kroon al geweigerd. Hij wijst dit aanbod af, omdat dit ambt veel nadeel zal brengen. In 1248 komt de stad Nijmegen in zijn bezit. Otto II laat in 1250 de bouw van de Grote of Sint-Stevenskerk beginnen, die pas in 1476 zal worden voltooid. Vlak voor zijn dood vecht hij nog enkele geschillen met de stad Zutphen uit. Hij trekt de tolvrijheid van de stad in, een actie waar hij op zijn sterfbed spijt van heeft.

Otto bereikte als bondgenoot van de Hertogen van Brabant en Graven van Holland (van 1261 t/m 1262) een hoge positie in Neder-Lotharingen. Hij verkreeg vele heerlijkheden waaronder Groenlo, Bredevoort en Lichtenvoorde. Hij was beschermheer van Keulen. Een andere bijnaam van Otto is 'de stedenstichter'. Hij verleent tijdens zijn regeerperiode stadsrechten aan maar liefst 29 steden, onder meer Geldern (1229), Goch (circa 1230), Roermond (1231), Harderwijk (1231) stond al vet, Grave (1232), Emmerich (1233), Arnhem (1233), Doetinchem (1236), Doesburg (1237), Wageningen (1263) en Montfort (waarschijnlijk in 1263).

2 Richardis van Wittelsbach (ca. 1174 – 1232), door haar huwelijk gravin van Gelre en Zutphen, vanaf 1221 abdis (bestuurster/-hoofd- van een vrouwenklooster) van de Munsterabdij te Roermond. Dochter van Otto van Wittelsbach (circa 1117-1183), paltsgraaf en later hertog van Beieren, en Agnes van Loon (circa 1150-1191). Richardis van Wittelsbach trouwde in 1187 of 1188 met Otto I graaf van Gelre en Zutphen (circa 1164-1207). Haar vader werd in 1180 de eerste Wittelsbacher hertog van Beieren. Bij zijn dood kort daarna liet Otto van Wittelsbach één zoon en zeven dochters na. De nog jonge kinderen kwamen onder voogdij te staan van hun moeder en de broers van hun vader. In het kader van een verzoening met de tegenstanders van de keizer –waartoe ook de Geldersen behoorden– huwelijkte oom Koenraad, aartsbisschop van Mainz, Richardis uit aan Otto van Gelre, met wie ze, dertien à veertien jaar oud, in 1187/88 trouwde. Otto, geboren rond 1164, was aanvankelijk voorbestemd geweest voor een loopbaan als geestelijke, maar nadat zijn halfbroer Gerard in 1182 was gestorven, was hij zijn vader Hendrik opgevolgd als graaf.

Graaf Otto stierf op 25 augustus 1207 en zijn zoon Gerard volgde hem op. Onder diens bewind bleef Richardis een belangrijke bestuurster, die zich nadrukkelijk presenteerde als 'de comitissa'. Zij liet een woonstede bouwen op een heuvel bij Bethlehem, nabij Doetinchem. Bisschoppelijke inmenging met 'haar' klooster Bethlehem in 1217 leidde ertoe dat ze wilde vertrekken om tot de Cisterciënser Orde toe te treden. Ze vestigde zich in Roermond als abdis.

De Munsterabdij, omwille van Richardis gesticht in 1218, maakte snel opgang. Binnen slechts enkele jaren werd de abdij officieel opgenomen in de orde van Cîteaux en kon ze beschikken over een aanzienlijk aantal privileges, ook pauselijke. Als bezielende kracht kreeg Richardis, aanvankelijk neutraal 'prieores' genoemd, rond Pasen 1221 de titel abdis. Richardis' invloed eindigde ook niet toen ze abdis was geworden. Achter de schermen bewerkstelligde zij stadsrechtverleningen, regelingen voor Gelres gezag over de Veluwe en Salland en de verplaatsing stroomopwaarts van de Gelderse Rijntol, cruciaal voor Gelres inkomsten. Toen Gerard in 1227 zwaar gewond raakte in de slag bij Ane, trad Richardis weer meer op de voorgrond, en na zijn dood in 1229 voerde zij in belangrijke mate het bewind voor diens opvolger Otto II tot deze eind 1231 meerderjarig werd. Zij voorkwam dat het graafschap onder dominantie geraakte van Brabant, waarmee de verhouding sinds het begin van de eeuw gespannen was gebleven.

Zelf overleed ze op 20 september 1232 bij een bezoek aan de paus in Anagni (bij Rome). Op zijn vroegst in 1236 is ze naar Roermond teruggebracht. Volgens latere bronnen is ze begraven in de zuidelijke omloop van het koor van de Munsterkerk. Tegen 1400 noemt een dodenlijst van de Munsterabdij haar 'van Nassau'. Deze toeschrijving is later op haar grafplaat overgenomen. Ook andere gissingen deden de ronde. Dit maakt duidelijk dat Richardis echt een nieuwkomer was in Gelre, en het daarom

moest hebben van haar persoonlijkheid en haar allure. Gelet op haar invloed over een lange periode moeten deze groot geweest .

Dan volgen de namen van een aantal edellieden, waarbij het interessant is dat er ook een magister tussen staat.

Het eerste wat opvalt is dat er bij de edelen, genoemd in de oorkonde, ook een edelman uit Brabant bij is. Dit kwam omdat er na de dood van graaf Gerard III (in sommige stukken ook wel Gerard IV genoemd) op 22 oktober 1229 in Gelre een machtsvacuüm ontstaat. De jonge graaf Otto II is minderjarig en niet in staat het bestuur te voeren. De gravin-weduwe, Margareta sterft op 21 september 1230. De grootmoeder Richardis is allang abdis in het klooster te Roermond en het bestuur over het graafschap wat zij wel mede moet aanvaarden, voert zij tegen wil en dank. Zij overlijdt op 20 dec 1231.

Dan komt de hertog van Brabant in beeld die, als grootvader van de jonge graaf en vader van de gravin-weduwe, zijn dochter Margaretha, het gezag van Gelre overnam; daarmee versterkte hij zijn greep op het naburige graafschap, want tijdens de minderjarigheid van zijn kleinzoon Otto II van Gelre stond het vorstendom Gelre onder zijn invloed. Dan doet zich een belangwekkend feit voort. De edelen Arnold van Walem, Hendrik van de Berg en Frederik van Rheden, die het graafschap eigenlijk zouden moeten besturen, hebben echter allen hun eigen besognes, zodat het feitelijke bestuur in handen komt van de jonge magister Daniel. De uitzonderlijke titel prothonotarius (notaris) wijst daar dan ook op.

- 1 Heer Hendrik van den Bergh ('s Heerenberg), ook wel Henricus de Monte (Berg) genoemd, is wat men in de 15e eeuw is gaan noemen, een bannerheer en een Gelders edelman. Deze was in die hoedanigheid vrij onafhankelijk van de graaf. Een bannerheer, ook wel baanderheer genoemd, is een van de landsheer onafhankelijke edelman, die het recht had met zijn eigen leen- en dienstmannen, onder eigen banier ten strijde te trekken. Het rechtsgebied van de bannerheer noemde men een bannerheerlijkheid, het grondgebied noemde men een bannerij.
- 2 Broeder Frederik van Rheden, kommandeur van de Duitse Orde te Dieren. Door dit ambt was hij onafhankelijk van de graaf. Ook hij is een Gelders edelman.

Het geslacht Baer komt in 1212 naar voren in de geschiedenis als een zekere Frederic van Rheden in enkele oorkondes wordt genoemd. De Heren van Baer bezitten oorspronkelijk een gebied dat zich uitstrekt van Rheden en Westervoort tot Dieren, aan weerszijden van de IJssel. Het grootste deel van hun goed ligt op de Veluwe, dat zij rechtstreeks in leen houden van de bisschop van Utrecht. Het Veluwse deel bestaat onder andere uit Velp en half Oosterbeek. Verder bezitten zij het kasteel Vrinenstein en jurisdictie in het Over-Betuwse Driel. De bannerheren van Baer verschijnen voortdurend aan de zijde van andere grote Gelderse heren,

zoals Bronckhorst, Bergh, Borculo, Batenburg e.a. Zij zijn in het begin van de twaalfde eeuw geduchte concurrenten van de graven van Gelre en Zutphen.

In 1231 wordt Frederic I genoemd als raad van graaf Otto II van Gelre. Van de naam Baer bedient Frederic I zich nog niet; blijkbaar is dat goed dan nog niet erg voornaam of nog niet afgesplitst. Frederic I krijgt drie zonen: Arnold, Frederic II en Gerhard. De drie broers komen in menig oorkonde voor als de "fratres de Reden". Bijvoorbeeld als getuigen bij de verlening van stadsrechten aan Harderwijk, Arnhem en Doesburg.

3 Heer Arnold van Walhem is een Brabants edelman. Walem, bij Mechelen, was ooit een Heerlijkheid. Deze edelman was aanwezig, omdat de invloed van de hertog van Brabant groot was (zie boven).

4 Meester Daniel, magister 2). Dit is een zeer belangrijk en interessant persoon bij de tot standkoming van de oorkonde. Hij was van de hertog van Brabant en dus van graaf Otto de juridische adviseur, hetwelk te verklaren is door het volgende: Deze meester Daniel was in dienst van de hertog van Brabant. De hertog had banden met Gelre.

Hij wordt in de oorkonde genoemd als een van de quorum consilio tota terra mea regitur, zoals de geveer van de oorkonde, de nog onmondige graaf Otto II, verklaart. Als men er vanuit gaat dat magister Daniel een man is van nog geen 30 jaar oud en bovendien obscuris majoribus, dan is de mededeling dat hij een groot aandeel had in het bestuurlijke Gelre, wel erg opvallend.

5 Heer Arnold van Dieden en zijn broers heer Frederik en heer Gerard. Zij waren Gelderse edellieden. Dieden was vanouds een zelfstandige heerlijkheid die deel uitmaakte van het Land van Maas en Waal dat bij Gelre behoorde. Het ligt aan de Maas.

6 Heer Gijsbert III, een Gelders edelman, van 1230-1241 heer van Bronckhorst en Rekum. Gijsbert III van Bronckhorst komt in 1230 voor het eerst in de bronnen voor, zijn vader Willem I voor het laatst in 1226. Ergens in de vier tussenliggende jaren zal Gijsbert III het bewind over de heerlijkheid Bronckhorst van zijn vader hebben overgenomen. In 1230 wordt Gijsbert III tevens heer van Rekum genoemd.

Gijsbert III is de eerste heer van Bronckhorst van wie een wapenschild bekend is. Hij voert een dubbel gekanteelde dwarsbalk. Op 11 juni 1231 schenkt graaf Otto II van Gelre stadsrechten aan Harderwijk, waarbij Gijsbert III als getuige aanwezig is.

Dan volgen er een aantal dienstlieden, ook wel ministerialen genoemd. We komen deze naam tegen in verschillende bronnen onder verschillende benamingen: nobiles (edelen) en ministerialen (soort minister?), fideles (leenmannen) en milities (ridders). Dienstlieden of dienstmannen zijn hoge ambtenaren, die in de middeleeuwen in een erfelijke dienstverhouding tot hun heer stonden. Zij maakten deel uit van de zgn. leenadel. Zij kregen van de graaf bepaalde stukken grond of andere zaken in leen en moesten dan dat leengoed beheren. Het is echter niet zo dat deze dienstlieden in de ridder-

schap opgingen. Ook niet alle dienstlieden kregen een leengoed. Dienstlieden waren bedeplichtig, ze betaalden de z.g. jaarbede, een vaste belasting. Dienstlieden waren tenminste sedert het midden der 13de eeuw aan eenzelfde militieplicht onderworpen; voor hen bestond een gemeenschappelijke, in haar oorsprong zeker zeer oude, organisatie; een bepaald deel van hen moest in de oorlogen van de graaf dienen. Dienstlieden stonden, wat de rechtspraak betreft, onder het schoutengerecht; slechts wegens zware misdaden en in geval van hoger beroep verschenen zij voor de baljuw.

De heer Mr. S. J. Fockema Andréae schrijft in zijn "Opmerkingen over de ministerialiteit in Nederland" het volgende: Waar eindigt het citaat? "Ook in Geldersche akten uit de 12de en de eerste jaren der 13de eeuw wordt — evenals naar wy zagen in die van den Bisschop van Utrecht — onderscheiden tusschen ingenui, nobiles of liberi aan den eenen, en ministeriales aan den anderen kant. Ook in Gelderland hebben wij ons echter op grond dezer onderscheiding niet voor te stellen, dat de ministerialen toen nog personen van lagen rang waren.

De duidelykste blijken van het aanzien der ministerialen beginnen hier voor zoover my bekend in 1231. In dat jaar geeft Otto van Gelre een privilege aan Harderwijk met rade van een aantal zijner ministerialen -reeds dit is op zichzelf van beteekenis- en deze dragen den titel van dominus (=heer); genoemd worden dominus Ghristianus de Arnhem, dominus Elbertus de Dolren, dominus Theodorus de Damme, dominus Johannes de Marsche, dominus Wilhelmus de Graflo, dominus Johannes de Sallandia, dominus Wilhelmus de Wesepe, dominus Sicolaus de Oihusen.

Deze heren waren dus op een of andere manier aan de graaf verbonden en vertoefden aan het hof van de graaf. Men zou kunnen zeggen dat deze hem ten dienste stonden.

- 1 Heer Christiaan van Arnhem. Mogelijk uit een oud dienstliedengeslacht uit de dertiende eeuw.
- 2 Heer Elbert van Dolre. Het geslacht Dolre speelde in de 13e eeuw een belangrijke rol in het Sticht Utrecht. De heren Van Dolre waren toen raadslieden van de bisschop van Utrecht.
- 3 Heer Dirk van Damme. Hier is mogelijk weer de invloed van de hertog van Brabant zichtbaar, want Damme lag bij Brugge in het tegenwoordige Vlaanderen.
- 4 Heer Johan van Mersche.
- 5 Heer Willem van Graflo
- 6 Heer Jan van Salland. Dit was waarschijnlijk een vriend van de graaf. De Sallandse edelen welke in de tijd van Gerhard IV in verzet kwamen tegen de bisschop van Utrecht hadden steun gezocht bij de graaf. Overigens was dit conflict bijgelegd.
- 7 Heer Willem van Wesepe. Wesepe is tegenwoordig een dorp in de gemeente Olst-Wijhe.

8 Heer Nicolaas van Oihuizen. Waarschijnlijk was dit de slotvoogd van het voormalig kasteel van Ooye. Deze heerlijkheid was een Gelders leen.

Niet aanwezig, maar wel genoemd op de oorkonde onderstaande heren, die op een of andere manier verbonden waren met de graaf.

1 Heer Frederik II (1194 -1250) was sinds 1198 koning van Sicilië, sinds 1215 Duits koning en van 1220 tot 1250 keizer van het Heilige Roomse Rijk. Frederik was de zoon van Hendrik VI van Hohenstaufen en Constance van Sicilië. Via zijn moeder was hij de kleinzoon van Rogier II van Sicilië. Via zijn vader was hij de kleinzoon van Frederik I van Hohenstaufen bijgenaamd Frederik Barbarossa. Deze koning was in feite dus de vorst, waaraan de graaf verantwoording schuldig was.

2 Heer Hendrik I van Müllenark, aartsbisschop van Keulen in de periode 1225 tot 1237. Onder dit aartsbisdom viel het bisdom Utrecht, dus ook Gelre.

3 Heer Wilbrand van Oldenburg (vóór 1180-1233) was bisschop van Paderborn en van Utrecht. In 1225 werd Wilbrand tot bisschop van Paderborn gewijd, waar hij met succes de opstandige adel bestreed. In 1226 werd hij bovendien tijdelijk belast met het bestuur van de bisdommen Münster en Osnabrück, nadat daar de bisschoppen waren afgezet vanwege hun medeplichtigheid aan de moord op aartsbisschop Engelbert van Keulen. In 1227 werd Wilbrand door paus Gregorius IX vanwege zijn militaire ervaring overgeplaatst naar Utrecht als opvolger van bisschop Otto van Lippe, die gesneuveld was in de slag bij Ane. Zijn opdracht was om orde op zaken te stellen in het opstandige Oversticht (Overijssel).

Tot slot nog een aardige opmerking van een geschiedschrijver uit Erkenlenz, Matthias Baux: "Dese greve Otto hait Ruremunde, Arnheim, Harderweick, Goch, Bommell und Wageninck mit muyren umbtogen und van dorpen stede gemaecht und dieselven mit burgerlichen rechten, privilegiën und freiheiten begaeft, screif man 1248".

Tot zover mijn bijdrage over de oorkonde welke onze stad stadsrecht verleende. Natuurlijk ben ik mij bewust van het feit dat dit verhaal over de stadsrechten van Harderwijk meer vragen oproept. Misschien kan iemand dit aanvullen of verbeteren. Ik houd mij aanbevolen voor op- en aanmerkingen.

Noot.

1. Destinataris.

Term uit de codicologie (handschriftkunde) voor degene voor wie een tekst of codex (Middelleeuws handgeschreven boek uit de tijd dat er nog geen boeken werden gedrukt, bedoeld om publiekelijk te functioneren) bestemd is of aan wie hij wordt opgedragen. Als de destinataris al genoemd wordt, gebeurt dit meestal in de proloog.

De naam van de destinataris kan ook in de vorm van een acrostichon (lettervers, naamdicht of naamvers) in het werk verwerkt zijn.

In verluchte handschriften kan het familiewapen of zelfs een portret van de destinataris in het boek geschilderd zijn. De destinataris hoeft niet de opdrachtgever van het

werk te zijn geweest; de schrijver kan het werk ook aan iemand opgedragen hebben om de aandacht van de begunstigde persoon op zich te vestigen.

2. Magister.

Dit is een middeleeuwse academische graad: meester in de (vrije) kunsten, nu: doctorandus in de letteren en hij werd gebruikt in verschillende hogere onderwijsinstellingen. In de middeleeuwen werd men op school onderwezen in de zogeheten 'zeven vrije kunsten': grammatica, retorica, dialectiek (redeneerkunde), wiskunde, aardrijkskunde, muziek en sterrenkunde. Alleen edelen en mannen die voor een geestelijk ambt bestemd waren, konden studeren. Een afgestudeerde kreeg de titel 'Magister Artium' ('Meester in de Kunsten'). Wetenschap werd gezien als kennis van Gods schepping en de geheimen die door Hem daarin waren gelegd.

Bronnen:

1. Bijdrage en Mededelingen Gelre deel LXXVIII, 1987, Pag 13 -33
2. Site van Herderewich: www.herderewich.nl
3. De historie van het oude Gelre onder eigen vorsten, G. Prop
4. Harderwijk en zijn stad(s)rechten, Prof. Mr. O. Moorman van Kappen
5. Herderewich Kroniek, nummers 1 t/m 4 1977
6. Tijdschrift Historische kring Breukelen, jaargang 9, nummer 2, 1994
7. De stadsrechten van graaf Willem II van Holland, H.P.H. Camps
8. "Opmerkingen over de ministerialiteit in Nederland", Mr. S.J. Fockema Andréae
9. Gelre, Aart Noordzij

HANZEWEGEN

In deze tiende aflevering over de Hanzestad Harderwijk zal ik iets vertellen over de Hanzewegen die Harderwijk aandeden en/of vanuit Harderwijk liepen.

Handelsroutes/Hanzewegen

Op de zanderige vlaktes van de Veluwe verschenen smalle en lange wegen die het gehele gebied doorkruisten. Zij verbonden de kleine handelssteden Harderwijk en Elburg met de plaatsen in het binnenland. Steeds meer dorpen en steden sloten zich vanaf de 13e eeuw aan bij de Hanze, een handelsverbond dat zich uitstreekte tot ver in Noord-Duitsland, en verwierven stadsrechten.

Op knooppunten van handelswegen ontstonden nederzettingen die uitgroeiden tot omvangrijke handelssteden. Arnhem, gunstig gelegen aan de rand van de zanderige Veluwe en aan de waterweg de Rijn, werd een centrum van enige betekenis. De plaats lag aan diverse handelsroutes. Handelsreizigers passeerden Arnhem op weg naar Harderwijk en Elburg, waarbij zij over de Harderwijkerweg de Veluwe doorkruisten

Onder de Veluwse Hanzewegen worden die wegen verstaan die de Gelderse Hanzesteden met elkaar verbonden. Het waren wegen met een regionale functie. Ze ontstonden aan het eind van de Middeleeuwen (vanaf 1400). Deze wegen volgden veelal de loop van de IJssel. Enkele liepen dwars over de Veluwe heen, van Arnhem naar Harderwijk, van Doesburg naar Harderwijk en Elburg en naar Zwolle. Opvallend is dat de auteur Leijden (1941) die deze wegen in kaart bracht, geen weg tussen Deventer en Zutphen aangeeft. Literatuur die de Hanzewegen beschrijft, is beperkt aanwezig.

Er zou nog eens onderzoek gedaan moeten worden naar deze oude Hanzewegen die vanuit Harderwijk naar de diverse andere Hanzesteden gingen.

Er is in het verleden wel eens een algemeen onderzoek naar de Hanzewegen op de Veluwe geweest, maar naar die van Harderwijk nog nooit. Bij mijn onderzoek hierover kwamen bij mij de volgende vragen op: Hoe liepen deze Hanzewegen, welke route werd gevolgd door onze vroegere Harderwijker kooplieden, welke tollens waren er te betalen, hoe lang waren de Harderwijker kooplieden onderweg, hoe reisden zij, waar overnachtten zij, welke transportmiddelen gebruikten zij en wat vervoerden zij? Ook is het interessant om te weten, welke straten vanuit de stad aansloten op de Hanzewegen. Natuurlijk, deze liepen vanuit de poorten aan de landzijde naar buiten, maar welke er aansloten op de Hanzewegen weten we (nog) niet.

In dit artikel richt ik mij op de Hanzewegen die vanuit of via Harderwijk liepen, of die Harderwijk als eindpunt hadden.

Dan blijkt dat er eigenlijk maar twee (echte) Hanzewegen bekend zijn die Harderwijk aandeden. De Hanzeweg van Arnhem en die van Doesburg. Van de andere door mij beschreven Hanzewegen vanuit Harderwijk neem ik aan dat deze er waren in de Hanzetijd.

De Harderwijkerweg

Een van oudheidswege bekende Hanzeweg is de Harderwijkerweg, die van Arnhem naar Harderwijk liep. De weg liep over Ermelo, Stroe, Harskamp en Otterloo naar Arnhem en is over de gehele lengte nog goed traceerbaar. Vanaf Harderwijk heeft het traject de volgende namen: Harderwijkerweg (tussen Harderwijk en Ermelo, noordelijk van Harskamp en in de omgeving van Oud-Reemst); Oude Arnhemse Karweg of afgekort Arnhemse Karweg (oostelijk van Putten); Harderwijker Karweg (noordwestelijk van Stroe) en Arnhemseweg (zuidelijk van Otterloo). Tussen Harderwijk en Putten verving de Zuiderzeestraatweg deze oude route.

Bij het dorp Stroe begint het noordelijk gedeelte van deze weg in de vorm van een zandweg met enige typische kronkels, een weg, die voorbij Boeschoten en over Groot Spriel (met de oude pleisterplaats van de "Peppelboom") dwars door de bossen ten oosten van Putten loopt, direct op Ermelo en Harderwijk aan. Het is een prachtig voorbeeld van een oude en vroeger belangrijke weg, dwars over de Veluwe. Hij liep langs Oud-Reemst en Otterloo, meestal genoemd "de Aanstoot", met een verwijzing naar een oude herberg die hier vroeger stond. Onder Wekerom werd in de 17e eeuw een perceel gevonden, dat duidde op een doorwaadbare plaats dwars door de drassige gronden in de omgeving van de Harskamp. (In een leenakte van 1473 wordt hier de "Harderwijcksche straet" al genoemd). De Harderwijkerweg is één van de mooiste voorbeelden van een Hanzeweg op de Veluwe.

Een restant van een Hanzeweg is te vinden achter het instituut 's Kooningsjaght te Schaarsbergen. Hij maakte deel uit van de weg van Arnhem naar Harderwijk.

De weg van Harderwijk naar Doesburg.

Van de andere vroegere Hanzewegen die betrekking hebben op Harderwijk, was er één met een rechtstreekse verbinding naar Doesburg. Deze bekende Harderwijkerweg die vanaf Dieren, achter Laag-Soeren in noordwestelijke richting naar Zilven loopt, komt op de grens van de gemeente Apeldoorn uit op de weg van Eerbeek naar Loenen. Deze weg is echter geen "karrenweg". Het was eerder een brede laan in de vorm van een voormalige oprijlaan en had een opvallend recht tracé. Het uiterlijk van de Harderwijkerweg onder Eerbeek verschilt namelijk weinig van de Konings- en jachtwegen uit de 17e eeuw. Het vervolg van de Harderwijkerweg in noordwestelijke richting is nu moeilijk meer na te gaan. Mogelijk dat de weg van Loenen naar Beekbergen in zijn vroegere vorm, zoals op oudere landkaarten te zien is, het vervolg vormde.

Waar het vervolg van de Harderwijker weg van Doesburg gezocht moet worden, vinden we terug op de provinciale kaart van Gelderland van 1843. Hier wordt de Harderwijkerweg van Eerbeek vermeld als de straatweg van Harderwijk naar Doesburg en dezelfde naam vind je, ook nog op dezelfde kaart, vrij ver in het Noordwesten, terug als de benaming van de Elspeter Grintweg. Al een vluchtige kijk op de stafkaart toont, dat deze weg precies in het verlengde ligt van de Harderwijkerweg onder Eerbeek. Het verdere verloop van deze weg gaat zuidelijk buiten Elspeet om, over Leuvenum naar Harderwijk.

Andere mogelijke Hanzewegen

Van Harderwijk liepen ongetwijfeld ook rechtstreekse wegen naar Deventer en Zwolle.

Van de Hanzeweg tussen Harderwijk en Deventer kun je nog stukken terugvinden. Een reeks van wegen, nu gedeeltelijk verhard, zijn in de loop der tijd aangepast aan de rechte jachtwegen uit de 17e eeuw. De weg liep van Hierden over Vierhouten en Gortel naar Vaassen en vandaar waarschijnlijk door de polders ten westen van de IJssel, echter dat is niet meer terug te vinden.

Duidelijker is de oude weg van Harderwijk naar Zwolle te volgen. Tussen Wezep en Zwolle is de "Zuiderzeestraatweg" de moderne opvolger van de oude Hanzeweg, die vanuit Hattem ten zuiden van de Zuiderzeestraatweg evenwijdig aan deze weg loopt. Het vervolg aan de overzijde van de oude dijk te Kampen en het verlengde daarvan in Wezep wordt gevormd door de Bovenweg van Oldebroek, Doornspijk en Nunspeet; deze weg liep zuidwestwaarts, precies op de grens van de droge zandgronden van de Veluwe en de drassige polders van de Zuiderzee, over Mullegen en door de oeroude buurtschap van Wessingen, dan ten noorden van Nunspeet in westelijke richting. In de buurt van de Zuiderzee loopt deze weg dan dood. De weg zou in het water moeten liggen. Dit is vreemd, maar wel te verklaren. Waarschijnlijk is hij door de latere vergroting van de Zuiderzee "verdronken".

Heden ten dage loopt de weg vanaf Harderwijk over Hierden naar Nunspeet.

Naar Zutphen heeft er geen rechtstreekse Hanzeweg vanuit Harderwijk gelopen. Waarschijnlijk had de Hanzeweg naar Doesburg een aftakking bij Loenen. Daar kruiste deze Hanzeweg de Deventer Hanzeweg van Arnhem. Vandaar kon men naar Zutphen.

Waarschijnlijk heeft er ook een Hanzeweg bestaan tussen Harderwijk en Elburg, mogelijk dat de Zeeweg van Doornspijk en de Elburgse Dijk daar overblijfselen van zijn. Vanuit Elburg kon men dan in Kampen komen. Ook had Harderwijk een landverbinding via Amersfoort naar Utrecht. Maar deze weg werd geen Hanzeweg genoemd, waarschijnlijk omdat Amersfoort en ook Utrecht geen Hanzesteden waren.

Oude wegen in de Hanzetijd buiten de stad vanaf de stadspoorten

Kaart Jacob van Deventer, Harderwijk 1568

Vanaf de Groote Poort liep de Hogeweg, die over ging in de Zandweg (nu Kampweg- Herman de Manstraat- J.P. Heyelaan). Vanaf de Luttekepoort liep de Hierderweg, hij boog vóór de Zandweg af in zuidelijke richting en liep als Engsteeg (nu Stadsdennenweg) naar de weg naar Leuvenum. Hier begon waarschijnlijk de Hanzeweg naar Doesburg (zie boven).

Nadat de derde landpoort, de Smede Poort, gebouwd was verloor de Hierderweg zijn betekenis. Er kwam een nieuwe uitvalsweg vanaf de Smede Poort (nu Stationslaan) welke aansloot op

de Hanzewegen naar Arnhem en Doesburg.

De volgende aflevering gaat over tol en tolgelden die de kooplieden en schippers onderweg moesten betalen en over de vrijheden, die men overal kreeg.

Hoe ik Aart Foppen ontmoette!

In 1962 ben ik als technisch hoofdambtenaar bij de gemeente Harderwijk gekomen om de aan- en verkoop van onroerende goederen van de gemeente te organiseren.

Verkoop van roerende goederen aan consumenten vanuit een woning was verboden. Toch werd er wel geprobeerd om vanuit b.v. een slaapkamer goederen aan consumenten te verkopen. Zo ook bij het jonge echtpaar Foppen aan de Couperuslaan, waar mevrouw Foppen vanuit een slaapkamer verlichtingsartikelen zoals lampenkappen, schemerlampen en andere elektriciteitsartikelen trachtte te verkopen.

Aart Foppen werkte toen nog als monteur bij het elektrotechnisch installatie bedrijf van Henk Scheer aan de Donkerstraat en had als zodanig weinig te maken met de verkoop uit zijn woning aan de Couperuslaan. Maar verkopen vanuit huis mocht nou eenmaal niet in Harderwijk.

Ik kreeg opdracht van de directeur gemeentewerken om de verkoop te doen stoppen en eventueel andere bedrijfsruimte te zoeken. Toevallig had ik kort daarvoor de bakkerij en bakkerswinkel aan de Grote Poortstraat hoek Kromhoutsteeg van bakker De Vos aangekocht en dat pand kwam vrij omdat bakker De Vos naar een woning aan de Zuiderzeestraat ging. De aankoop van genoemd pand werd nodig geacht in verband met de ontwikkeling van het plan Vuldersbrink. Het pand kwam dus leeg en ik kon het voorlopig te huur aanbieden. De familie Foppen had er wel belangstelling voor en wij zijn het gaan bekijken. De ovens moesten eruit en dat werd de werkplaats. Aart bleef voorlopig bij Scheer werken. Vier jaar later heeft hij het bedrijf van Scheer overgenomen.

Jaren later probeerde ik de huizen 8 t/m 14 aan de Hoogstraat, die onbewoonbaar waren verklaard, aan te kopen in verband met de rehabilitatie van woningen in de binnenstad van Harderwijk. Deze woningen hadden geen keuken en slechts één kraan achter de voordeur. Een andere koper was mij echter voor. Later hoorde ik dat de koper Aart Foppen was. Hij was begonnen met het aankopen van onroerende goederen. Daarna heb ik aan Foppen Holding nog een stuk-grond op het industrieterrein aan de Stephenstraat verkocht, waar het bedrijfsgedeelte nu al jaren gevestigd is.

Zo af en toe spraken wij elkaar nog wel eens bij gelegenheden.

Aart Foppen is op 18 september 2013 overleden.

Genealogisch

Mijn zus is 140 jaar geleden gestorven ?!

Gedurende een rechtszitting vroeg de rechter aan een getuige:

- Hebt u nog broers of zusters?
- Nee edelachtbare, mijn enige zusje is 140 jaar geleden gestorven.

De rechter keek ongelovig en ze:

- Dat kan niet.
- Integendeel, meende de getuige.
- Mijn vader huwde toen hij 20 was en uit dat huwelijk werd een dochter geboren, die slechts enkele dagen oud werd. Toen hij 62 was, werd hij weduwnaar, maar huwde voor de tweede maal. 4 Jaar later werd ik geboren en ik ben nu 94, edelachtbare!

Bron: Afd. blad Land van Cuijk en Ravenstein, november 2012(62))

**Bezoek onze website
www.casaverhuurcuracao.nl
en neem vrijblijvend contact met ons op.**

Visserijberichten (12) 1883

Een product van de voormalige werkgroep "Visserij" die bestond uit wijlen de heren Geerling Petersen, Henk Schiffmacher, Rinus Herzog en Jan Brands. Zij verzamelden alle visserijberichten uit de kranten van 1846 tot 1969.

16-1-1883

In 1882 zijn gekeurd door de keurmeesters van levend vee, vlees ,vis en andere levensmiddelen : 59.700 stuks pekelharing, 1.871 stuks schelvis, 8 stuks kabeljauw, 160 stuks schol, 3.500 stuks bokkingen, 190 stuks stokvis, 620 stuks zoute vis, 11 stuks zalm.
Afgekeurd 975 stuks bot.

3-2-1883

Laatste berichten.

Harderwijk , 3 februari.

Door de storm is gisteren de schuit van M.F., visser, wonende alhier in de grond geraakt. Baas en knecht hebben van gisterenavond 7 1/2 uur tot vanmorgen in het water gezeten eer er hulp kwam opdagen. Tot nu toe heeft het mogen gelukken de schuit weer vlot te krijgen.

10-2-1883

Ingezonden stukken.

Mijnheer de redacteur,

Beleefd verzoek ik Ued. een plaatsje in Uw Overveluwsch Weekblad. Als innige dank aangaande de redding van schipper Marten Foppen en zijn knecht Piet Akkerhuis, die de 2e februari des avonds te 8 uur strandde op de hoogte van Spijk. De redders van hun leven zijn naast God Andries Jansen, Heimen Foppen, Dirk Karssen jr. en Olof Hendriksen, die het gelukte na veel inspanning hen van een gewisse dood te redden. Verder na hun redding wordt ook dank gebracht aan de schipper Lammers, al meermalen in die zake bekend, die voor de verdere werkzaamheden om de verlaten schuit weer terecht te brengen alles veil had en met zijn vaartuig, eigen lichaam en knecht alles deed wat daartoe dienen kon. Ook zij dank gebracht aan de hulpzame vissers, die met 10 schuiten zo bereidwillig alles inspanden wat zij konden, waarna het hun mocht gelukken, de schuit na alle moeite en inspanning de 7e februari te 10 ure des avonds aan wal te brengen. Na hartelijke dank voor Uw welwillendheid, verblijf ik,
UEd. dw. dienaar, Marten Foppen.

24-2-1883

Monnikendam. Bij het gunstige weer voor vissen werd deze week alleen gisteravond 30 tal haring aangevoerd, die f. 5.50 per tal (200 stuks) opbracht. Sommigen schrijven het toe aan de moordvisserij (kuilnetten), waarmee nog gedurig, trots het verbod, gevist wordt.

31-3-1883

Hoofdartikel over de ramp te Moddergat en Urk.

Op 5 en 6 maart heeft het vreselijk gestormd. In Moddergat (Friesland) en op Urk zijn resp. 83 en 26 mannen verdronken, een groot deel van de be-roepsbevolking. Overal zijn hulpacties in gang gezet, ook in Harderwijk. Een comité met klinkende namen beveelt de actie aan bij de inwoners van Har-derwijk.

31-3-1883

Overveluws nieuws. De haringvisserij op de Zuiderzee gaat deze week een weinig vooruit. Woensdag j.l. werd in de rokerijen ruim 7 last of 70.000 stuks aangebracht, waarvan 4 1/2 last of 45.000 stuks door de koopschuit en 2 1/2 last of 25.000 stuks door visschuiten.

5-5-1883

Overveluws nieuws.

Op de grote visserijtentoonstelling, die de 12 mei in Londen door de Koningin van Engeland zal geopend worden is de Nederlandse afdeling reeds ge-heel klaar. Daarbij zullen ook enige vissersmeisjes, zoveel mogelijk in nati-onaal costuum, tegenwoordig zijn. Scheveningen, Katwijk, Marken enz. zul-len daarvoor hun contingent leveren, en ook Harderwijk zal daar vertegen-woordigd worden door de achttienjarige Mekje Petersen Hd., die met de an-deren onder de hoede van de Heer en Mevrouw Maas uit Scheveningen in de volgende week derwaarts gaan. (Mekje is Mechteltje dochter van Hendrik Petersen en Gerritje Vermeer, geboren 23-7-1865 te Harderwijk).

26-5-1883

De vijf Nederlandse vissersmeisjes, die de Londens visserijtentoonstelling hebben opgevrolijkt, zijn weer terug. Het succes was groot en vooral het Bunschoter meisje stond in de belangstelling o.a. wgens haar zilveren schoengespelen.

2-6-1883

Advertentie. De notaris Termaat zal op aanstaande Woensdag om 11 uur ten huize van wijlen Marten Luiting aan de Grote Marktstraat te Harderwijk verkopen een aanzienlijke partij sloopstimmerhout en gereedschappen. Te zien 's morgens voor de verkoop.

23-6-1883

Terwijl aan de overzijde der Zuiderzee de ansjovisvangst nog enige, hoewel zeer geringe winst heeft opgeleverd, kan men die aan deze zijde als geheel mislukt beschouwen. De tijd is nu voorbij en de vissers hebben de hoop opgegeven. Over 't algemeen wordt hier betrekkelijk weinig vis aan de wal gebracht, en dan nog meestal klein goed, hoewel er redelijke prijs gemaakt wordt.

21-7-1883

Urk, 16-7-1883. Het schip de Jonge Jan, schipper R.Lassche van Zwartsluis, leeg van Amsterdam, is door Z.M. stoomkanonneerboot Vos in zinkende staat voor onze haven gesleept, door de manschappen in de haven gebracht en met behulp van Urker vissers leeggepompt. Het vaartuig is onder Marken lek gevaren.

11-8-1883

Overveluws nieuws. Een zoontje van M. Jansen, alhier is op noodlottige wijze in de Ketel bij Kampen van boord gevallen en verdronken.

10-11-1883

Harderwijk. Op de Visserijtentoonstelling te Londen ontving de Timmerschool een eervolle onderscheiding, een zilveren medaille, voor het ingezonden model van een bokkingrokerij.

15-12-1883

Overveluws nieuws. Woensdag was ook hier een dag van angstige bezorgdheid voor onze medeburgers. De hevige windvlagen uit het Zuidwesten en later meer westwaarts joegen het water tot een bedenkelijke hoogte voor de stad. En weldra stond buiten de stad alles onder. Tegen de avond werd de storm nog heviger en stormde het zeewater door de Bruggespoort de stad in, en bij de Smeespoort over de zeemuur en de Plantage. Gelukkig, dat tegen middernacht de wind enigszins bedaarde en het water terugliep. De volgende dag stonden al de tuinen en bouwlanden nog onder het zeewater. De gehele vissersvloot was in zee. Westelijk van de stad is een der vissersschuiten, van alle tuig en mast beroofd op het strand geslagen. Doch donderdagavond waren al de overige vaartuigen, op één na, in de haven teruggekeerd. Sedert vele jaren had het water niet zulk een hoogte bereikt.

15-12-1883

Oldebroek, 13 december. (Verkort weergegeven).

Gemeente Oldebroek grotendeels overstroomd door zeewater wegens overloop van de Drontherdijk in Overijssel. Vele huizen in het lager gedeelte der gemeente staan tot hun dak in het water. Het vee en de bewoners zijn naar hoger gelegen huizen gebracht. De schade aan aardappels, hooi enz. is groot. Behoeftigen wordt van gemeentewege onderstand verschaft, die met schuiten bezorgd wordt.

Herkent u deze personen?

Bovenstaande is in 1927 gemaakt door fotograaf Grohin bij een reunie van 6 Harderwijkse dienstplichtigen uit 1870. De foto werd ons beschikbaar gesteld door de heer Gijsbertus (Bertus) Pfrommer, geb. 1936 te Harderwijk. Rechts bovenaan staat de vleeshouwer Leendert Christiaan Pfrommer geb. 15-7-1870 te Harderwijk. Maar wie zijn de overige heren?

Graag uw antwoorden naar: genealogie@herderewich.nl

De familie Olofsen.

Een echte Harderwieker familie deze keer. Waar komt de naam Olofsen vandaan? Lange tijd geleden schreef een mevrouw in het "Schildertje", dat de familie waarschijnlijk van de Vikingen afstamde. Ik heb dat niet kunnen bewijzen. Olofsen is net als Jansen en Klaassen een zg. patronym, zoon van Olof.

Zoals u hieronder kunt zien, is de naam ontstaan uit een stammoeder, Annetgen Olof-sen, afkomstig uit Zutphen. In het Prisma voornamen boek stond, dat de naam van scandinavische oorsprong is en betekende zoon der voorvaderen, maar zo ver kunnen we niet terug. We moeten roeien met de riemen die we hebben.

Geesbartus (generatie 2) was lichtwachter op de Vischpoort en woonde daar ook. Met Open Monumentendag heb ik een nazaat van Geesbartus ontmoet, die me vertelde dat hij nog wel bij zijn opa op de Vischpoort was geweest. We hebben een mooie foto gekregen van het gezin van Geesbartus en Jannetje Koster. Jannetje was een dochter van Gerrit Koster, landbouwer op Staverden en Lubbertje Boon.

Bij deze stamreeks geldt ook, dat de geboorten, dopen, huwelijken en overlijdens, tenzij anders vermeld, in Harderwijk waren en de godsdienst Ned. Hervormd.

Stamreeks van Gerritje Olofsen

Generatie I

Gerritje Olofsen, geboren op 26-11-1910, overleden op 13-1-1994 op 83-jarige leeftijd. Gehuwd op 22-jarige leeftijd op 11-10-1933 met **Leendert Christiaan Pfrommer**, 22 jaar oud, slager, geboren op 28-10-1910, overleden op 25-8-1976 op 65-jarige leeftijd, zoon van **Leendert Christiaan Pfrommer**, vleeshouwer, en **Elizabeth Christina Rose**.

Generatie II

Geesbartus Olofsen, lichtwachter, winkelier, geboren op 18-9-1874, overleden op 28-4-1955 op 80-jarige leeftijd, begraven op 2-5-1955. Gehuwd op 28-jarige leeftijd op 18-3-1903 te Ermelo met de 23-jarige **Jannetje Koster**, geboren op 16-8-1879 te Ermelo (Telgt), overleden 21-11-1939 op 60-jarige leeftijd.

Generatie III

Jan Olofsen, schippersknecht, lichtwachter, havenmeester, geboren op 7-4-1841, overleden op 9-3-1909 op 67-jarige leeftijd, begraven op 13-3-1909. Gehuwd op 21-jarige leeftijd op 30-4-1862 met de 25-jarige **Jannetje Schaftenaar**, geboren op 18-2-1837, overleden op 16-11-1919 op 82-jarige leeftijd, begraven op 20-11-1919, dochter van Johannes Klaassen Schaftenaar en Aaltje Gijsbertsen.

*Staannd vlnr: Gerrie, Bertha, Jan, Jans (roepnamen) Olofsen
zittend: opa Geesbartus Olofsen, oma Jannetje Koster en Gonda Olofsen*

Generatie IV

Peter Olofsen, schuiteman, schippersknecht, geboren op 2-12-1804, gedoopt op 6-12-1804, overleden op 18-6-1881 op 76-jarige leeftijd. Gehuwd op 23-jarige leeftijd op 28-12-1827 met de 21-jarige

Willempje Heijmeriks, wasvrouw, gedoopt op 1-6-1806 te Zutphen, overleden op 9-1-1870 op 63-jarige leeftijd, dochter van Pieterella Heijmeriks, vader onbekend.

Generatie V

Hendrik Olofsen, visser, gedoopt op 20-10-1771, overleden op 20-3-1836 op 64-jarige leeftijd. Gehuwd voor de kerk op 18-jarige leeftijd op 7-5-1790 met de 18-jarige

Gijsje Bakker, wasvrouw, geboren op 10-8-1771 te Lemmer, gedoopt op 10-8-1771 te Lemmer, overleden op 28-12-1840 op 69-jarige leeftijd, dochter van Allebart Bakker en onbekende moeder.

Generatie VI

Peter Olofsen, bootschuurer, gedoopt op 24-11-1739, overleden op 8-12-1811 op 72-jarige leeftijd, begraven op 14-12-1811. Ondertrouwd op 7-5-1769, gehuwd voor de kerk op 29-jarige leeftijd op 28-5-1769 met de 27-jarige

Hendrikje Hendriks Zwierts, gedoopt op 26-12-1741 te Meppel, overleden op 21-2-1829 op 87-jarige leeftijd, dochter van Hendrik Zwierts en Trijntje Beers.

Generatie VII

Oloff Olofsen, bootschuiver, gedoopt op 2-4-1702, begraven op 18-11-1756 op 54-jarige leeftijd. Gehuwd voor de kerk (1) op 26-jarige leeftijd op 21-11-1728 met **Annetje** Beertsen **Smit**, 26 jaar oud (zie hieronder) Ondertrouwd (2) op 30-10-1740, gehuwd voor de kerk op 38-jarige leeftijd op 18-11-1740 te met

Hendrikje Sijmens, 52 jaar oud, gedoopt op 19-1-1688, begraven op 14-7-1763 op 75-jarige leeftijd, dochter van **Sijmon Lamberts** en **Jannetje Hendriks**.

Annetje Beertsen **Smit**, geboren, gedoopt op 24-3-1702, begraven op 23-12-1739 op 37-jarige leeftijd, dochter van Beert Davids (Smit) en Heijltje Hendriks.

Generatie VIII

Olof Bastiaans, geboren circa 1660, begraven op 2-5-1742.

Gehuwd voor de kerk (1) op 16-8-1685 met **Catharijna** Henrickx, geboren circa 1660, begraven op 23-4-1698. Gehuwd voor de kerk (2) op 12-6-1701 met

Claartje Olofsen **Tack**, geboren circa 1672.

Generatie IX

Bastiaan Barentz, geboren voor 1618. Ondertrouwd (1) op 8-2-1646, gehuwd voor de kerk op 22-2-1646, met

Janneken Martens, 26 jaar oud, gedoopt op 27-3-1619, dochter van **Marten** Otten en **Enneken** Jans.

Gehuwd voor de kerk (2) op 28-6-1648 met **Annetgen Olofsen** (zie hieronder).

Annetgen Olofsen, geboren voor 1626 te Zutphen.

Kon het nieuwe staatshoofd koning Willem Alexander in 2013 in zijn eerste troonrede geen al te opgewekt beelden schetsen, in 1913 was er ook al sprake van benarde financiële omstandigheden. "De toestand van 's lands geldmiddelen eischt dringend voorziening. Ook bij zuinig beheer is de stijging welke bij voorduring in de opbrengst van de belasting valt waar te nemen, niet voldoende om in de behoefte der schatkist te voorzien", zo is te lezen. Ondanks deze niet zo gunstige financiën verklaart de koningin ook nog, dat zij de tijd gekomen acht om de afsluiting en de drooglegging van de Zuiderzee te ondernemen. Dit bericht treft natuurlijk veel bewoners langs de Zuiderzeekust, dus ook de Harderwijkers, die met vissen een boterham verdienen. Naast de aankondiging van deze wet staat er nog een Grondwetsherziening voor algemeen kiesrecht voor mannen op de rol en zal er ook gewerkt worden aan het wegnemen van belemmeringen tegen het kiesrecht voor vrouwen.

HARDERWIJK. In verband met de ouderdomsrente, die deze week o.a. ook aan de oudjes is uitgekeerd, die voor rekening van het Burg. Armbestuur en de Diaconie der Ned. Herv. Kerk in het Oude mannen- vrouwen en kinderhuis zijn onder gebracht, is met volkomen instemming van deze verpleegden de overeenkomst getroffen, dat zij aan de resp. colleges f 1.50 afstaan, zoodat zij f 0.50 per week zelf kunnen behouden, om voor eigen gebruik aan te wenden.

Er is sprake van ouderdomspensioen; in de gemeente zullen 89 personen voor een dergelijk "pensioentje", een ouderdomsrente die aan behoeftige 70-jarigen, die nergens anders ondersteuning kunnen verwachten, kosteloos wordt toegekend. De uitkering is fl. 2.- per week. De verpleegden in het Kinderhuis mogen hiervan 50 cent zelf besteden. Het is de tijd dat er sprake is van een

begin van sociale voorzieningen, zoals weduwengeld en ziekte- en ongevalverzekeringen. Politieke partijen zijn er soms voor, maar er zijn en blijven ook tegengeluiden te horen. De vereniging Weduwenzorg, met als voorzitter de heer P. Schmalberger, heeft aan zes weduwen in de gemeente elk fl. 30,- uitgekeerd.

Het voorstel voor pensioen aan de niet meer actieve gemeente-ambtenaren wordt in de raad aangehouden; het levert al wel opmerkingen op. Raadslid Van Menk vraagt waarom de gemeente-metselaar Besselsen, die al vanaf 1876 voor de gemeente werkt, niet voor pensioen in aanmerking komt. Dat klopt weliswaar, zo luidt het antwoord, maar er was de laatste jaren geen sprake van een dienstverband, omdat hij per M² betaald werd, zo wordt in de raad medegedeeld.

In dezelfde vergadering wordt heel uitgebreid gesproken over "het poortje aan de Verwersteeg". Er gaan stemmen op om het weer dicht te maken,

maar hier hangt een prijskaartje aan van fl. 160.-. Iemand stelt voor een steen aan te brengen met de tekst dat hier een poortje was, dat in hetzelfde jaar weer dichtgemetseld is. Open laten en er een aardige poort van maken kost fl. 400.- à fl. 500.-. Het voorstel wordt aangehouden om nog eens te bekijken of er geen goedkopere mogelijkheid is.

Het verslag van de grootse viering van de Onafhankelijkheidsfeesten in september 1913 is niet het laatste wat de kranten hierover publiceren. Op 21 november richt koningin Wilhelmina zich in een proclamatie tot het volk. De Generale Synode van de Ned. Hervormde Kerk doet een oproep tot dankzegging in de kerken op zondag 16 november i.v.m. de onafhankelijkheid.

De Oranjevereniging komt in oktober met de cijfers betreffende de inkomsten en uitgaven die met de achterliggende feesten gemoeid waren. Het geheel is duur geweest. Het saldo van de Oranjevereniging fl. 2100.- was in zijn geheel nodig; er is zelfs een nadelig saldo van fl. 20.- ontstaan. Maar de vereniging kan rekenen op een flinke subsidie van de gemeente.

een serie herdenkingszegels 1813-1913

In Harderwijk is flinke belangstelling voor de speciale herdenkingspostzegels. Voor het eind van het jaar wordt bekendgemaakt dat de zegels hier uitverkocht zijn; belangstellenden worden naar andere plaatsen verwezen.

Er is sprake van een hogere pachttopbrengst van de landerijen in Harderwijk, in vergelijking met eerdere jaren. Dit leidt tot de conclusie dat het goed gaat met de boeren. De landaanwinst in de Groentjes zal daarom welkom zijn. Het is in ieder geval goed voor de inkomsten van diegenen die er werk voor mogen verrichten. Raadslid Van Menk heeft zich ingezet om hier, in navolging van de plaatsen Nijkerk en Nunspeet, een behoorlijke zaal voor uitvoeringen en dergelijke te realiseren. Hij verwijst met name naar het gevaar in de Concertzaal, waar het bij veel bezoek heel krap is, en soms zelfs gevaarlijk, zeker in de bovenzaal. Van A.L. Willemsen komt daarop een brief dat de noodzaak wel aanwezig is, maar dat de gemeente particulier initiatief alleen wil ondersteunen.

Inschrijving voor een verbouwing aan de visafslag levert slecht één gegadigde op, namelijk O. Vrijhof, die het timmer- en metselwerk zal verrichten voor fl. 802.-. Het schilderwerk wordt apart aanbesteed. Het garnizoen is natuurlijk ook goed voor de nodige leveranties. Zo is er te lezen dat de gehele Nederlandse krijgsmacht voortaan voorzien zal worden van Argentijns diepvriesvlees. Later schijnt dit bericht toch niet geheel juist te zijn. Ook is niet duidelijk wie het zal leveren, iemand uit Harderwijk of van

— Bij de op 14 November door den garnizoens-commandant alhier gehouden aanbesteding van gerookt- en pekelspek, is ingeschreven als volgt:

	gerookt p. K.G.	pek per K.G.
L. C. Pfrommer	f 0 66	f 0 66.
J. C. Luiting	f 0 68	f 0 68.
Joh. van Bekkum te Utrecht	f 0 68	f 0 68.
W. Nip Meppel	f 0.659	f 0.649.
Voorloopig toegewezen aan W. Nip.		

buiten de gemeente. In het algemeen wordt er door de middenstand op aangedrongen om zoveel mogelijk de plaatselijke win-keliers de klandizie te gunnen. Dit gaat echter niet altijd op. Als de garnizoens commandant gegadigden oproept voor de levering van gerookt- en pekelspek, komt de opdracht toch bij iemand buiten de gemeente terecht.

Noodgedwongen kopen zonder directe betaling (op de pof) was vaak al wel mogelijk. Nu adverteert de N.V. Hollandia Goederenhandel, met vestigingen in 's-Gravenhage, Utrecht en Rotterdam, met de mogelijkheid villa's in te richten, met betaling "op maandelijksche termijnen". Kleding, meubilair, gasfornuizen, klokken, naaimachines, schoenen, werkelijk alles kan worden geleverd. Bedragen tot fl. 20.- kunnen in termijnen van 50 cent per week of fl. 2.- per maand, tot fl. 30.- met 75 cent per week of fl. 3.- per maand en zo vervolgens worden betaald. Belanghebben kunnen zich met brieven of boodschappen voor naderre bespreking wenden tot mej. de wed. Wallis te Harderwijk.

In het najaar is er bij de fa. Wedding sprake van een staking onder het personeel. Dagelijks staat er een gezelschap op relletjes beluste belangstellenden voor de zaak aan de Vijhestraat, zonder resultaat overigens want van relletjes is geen sprake. De firmanten worden dagelijks naar huis begeleid door de politie. Een werkwilleg personeelslid uit Ermelo krijgt ook dagelijks begeleiding door agenten (op rijwielen) tot aan de gemeentegrens, waar hij door Ermelose functionarissen verder wordt opgevangen.

Het vertrek van wethouder Van Schouwen naar Middelburg komt nu toch echt dichterbij. Van de verenigingen waar hij bestuursfuncties bekleedde, zoals de Vrijwillige Brandweer en het Departement Harderwijk van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, neemt hij afscheid, waarbij hem veel lovende woorden ten deel vallen. Uit de gemeenteraad vertrekt ook de heer G. Visch; zijn plaats wordt ingenomen door de heer W. de Lange, emeritus-

predikant en oud-kerkvoogd van de Hervormde gemeente en tevens oud-ambtenaar van de Burgerlijke Stand. Hij wordt op 11 december geïnstalleerd. Een bijzonderheid is dat hij door drie kiesverenigingen candidaat is gesteld. Vele inwoners van de Noord-veluwe en van Harderwijk moeten voor de rechtbank in Zwolle verschijnen. En ook op het Kantongerecht is het op sommige dagen een komen en gaan van stadgenoten.

Correspondentie.

Aan mej. Fr geb. J. alhier.
't Lijkt ons niet geraden uw ingezonden stuk, dat niet meer of minder inhoudt eene beschuldiging van meened tegen een politie agent, op te nemen.
Is u niet te vreden met de uitspraak van het kantongerecht, dan kunt u in hooger beroep gaan bij de Zwolsche Rechtbank.

Clasina J., huisvrouw van C.F. moet voor de kantonrechter verschijnen omdat ze buiten kleedjes heeft geklopt op een tijdstip dat dat niet is toegestaan. Politieagent Beers heeft haar zien kloppen, maar Beers wordt door beklagde en haar werkvrouw van leugens beticht. Zij schrijft hierop een ingezonden brief naar de krant waarin de politiemann weer voor leugenaar wordt uitgemaakt. De redactie weigert de brief te plaatsen en

adviseert haar de zaak bij de rechtbank in Zwolle aanhangig te maken.

De Algemene Paltieverordening wordt aangepast om overlast van het houden van dieren in de stad tegen te gaan. Hokken om dieren in te houden mogen zonder toestemming van B & W niet in de stad geplaatst worden.

Op de Spieringkamp aan de Grintweg heeft F. Kappers een mangelwortel van 21 pond verbouwd. De vogelvanger J. Gerards heeft een goede dag als hij een robijntje vangt, met een witte verendos. Hij krijgt een bod van fl. 5.- voor het vogeltje.

— De pachten van het bouwland hier om de stad zijn wel hoog, maar wat op dien grond met eene goede bewerking en bemesting wil groeien, grenst dikwijls aan het wonderlijke.

Zoo bracht F. Kappers ons een mangelwortel, verbouwd op den Spieringkamp aan den Grintweg, die het kolossale gewicht heeft van 21 pond.

Op 29 september vindt de opening van het nieuwe Militair Tehuis aan de Stationsweg plaats, met veel genodigden uit diverse lagen van de maatschappij en veel toespraken, waarin wordt teruggeblikt op de afgelopen 20 jaar op de vorige locatie en vooruit gekeken naar de toekomst. De krant doet van het geheel zeer uitgebreid verslag. In het gebouw van Zondagschool Obadja, waar de school met als hoofd de heer Stadlander is gevestigd, wordt op 15 december de Visserijschool geopend. In De Vacature staat voor de derde keer een oproep, en wel tegen een verhoogd salaris, voor een onderwijzer met hoofdakke aan school E in Hierden. Het kleinere verschil tussen het salaris van het hoofd en dat van de nieuwe onderwijzer valt niet

bij iedereen goed. Ook wordt er geageerd, door iemand uit Harderwijk, tegen de aanwezigheid van een raadslid uit Hierden bij de proefles; dit heeft blijkbaar diverse sollicitanten ervan weerhouden een proefles te geven. Er wordt echter in een ingezonden brief gesteld dat dit nog niet zo vreemd is, want een sollicitant moet wel een beetje bij de geest der bevolking passen; iemand met socialistische denkbeelden b.v. is voor Hierden onbruikbaar. Maar nu is er eindelijk wel een kans dat er iemand benoemd kan worden; er melden zich diverse kandidaten, waarvan er drie worden opgeroepen voor een proefles. In de raadsvergadering van 18 december kan er echter nog niet benoemd worden, omdat de goedkeuring voor de salariërig nog niet ontvangen is. Mocht dit nog gebeuren dan zal er een extra raadsvergadering worden uitgeschreven.

De stad is toe aan een nieuwe klok in de toren van het stadhuis. De oude klok zal na reparatie voor de kerk in Hierden bestemd zijn. De Hierdense raadsleden hebben geen bezwaar, maar enkele ingezetenen wel. In het dorp is geen behoefte aan iets, wat door de stad is afgedankt, zo zijn zij van mening. De reparateur, in dit geval de firma Schaftenaar, zou er geen bezwaar tegen hebben garantie te geven op de reparatie, zo wordt in de raad gesteld, dus is er geen risico voor de kerkvoogdij van Hierden en ook niet voor de gemeente.

De Burgerlijke Stand vermeldt het huwelijk van Jan van Bijsteren en Gerritje Züst op 1 oktober, terwijl Jan Tromp en Betje Hoeve op 22 oktober trouwen. Eén dag eerder, op 21 oktober, wordt Tiemen Goossens geboren, zoon van Hendrik Goossens en Jannetje Heining. Franciscus Johannes van de Brink, echtgenoot van Johanna Beeling, overlijdt 6 december op de leeftijd van 31 jaar.

In het laatste nummer van 1913 wordt teruggekeken op het jaar, dat voorbij is gegaan en een vooruitblik geworpen op het nieuwe jaar 1914. Na de drukte voor het Sint Nicolaasfeest en de Kerstdagen wensen diverse winkeliers hun klanten alle goeds in het nieuwe jaar. De Wed. Karssen van de Grootte Bazar meldt in een aparte advertentie voor Kerstartikelen dat de zaak op 24 december om 9 uur 's avonds precies en op Eerste en Tweede Kerstdag en de Nieuwjaarsdag gesloten zal zijn.

Aan allen, uit de Grootte Bazar
toegewenscht een voorspoedig en
door den Heer gezegend 1914.
Firma Wed. H. KARSSSEN,
Markt.

Jacob van Dam en Niekus Bakker,

Typografen,
wenschen hunne vrienden en vriendinnen een gelukkig 1914.

Aan superieuren, cliëntèle, vrienden en bekenden een voorspoedig Nieuwjaar toegewenscht door

W. A. AARTS,
Kleermaker 2e Bat. 20e Reg. Inf.
Harderwijk.

Uit de Volkskrant:

Blijft de vraag of er herdenkingszegels komen in 2013? In 1963 waren er oubollige plaatjes van vooral Willem I, die niemand iets zeiden. De herdenkingszegels van 1913 zijn beroemd en berucht. Er kwam een koningshuisserie van - volstrekt ongekend - twaalf zegels met een hoogste waarde van 10 gulden (dat is nu zo'n 100 euro). Uitmelkerij van verzamelaars. Lees het Handboek Postwaarden Nederland.

Aanbieding van de eerste exemplaren van de Herdenkingspostzegels 1813-1963 in het Oude Stadhuis van Den Haag aan prinses Beatrix.

Van links naar rechts:

minister Van Aartsen, prinses Beatrix, burgemeester Kolfsochten en prof. Beel.

Prijslijst

Specificatie met prijzen van onze publicaties

	€
Herinneringen aan oom Eibert & Passagiersschepen in Harderwijk . . .	7,50
Effen kieken effen proaten	7,50
Verhalen van Veteranen	12,50
De Jan van Nassaukazerne te Harderwijk (1912-1996)	5,00
De joodse gemeenschap in Harderwijk	5,00
Het kleuter-, lager- en beroepsonderwijs van 1800 tot 1985	2,00
De Calicotfabriek van W. Averink	3,00
Stadskernonderzoek in H'wijk Bruggestr. 8-10 en Vijhestr. 30-32 . .	50,00
Vissen op een zoete zee	22,50
Historisch jaarboek 1992	4,00
Historisch jaarboek 1993	4,00
Harderewich 40 jaar DVD	5,00
Harderewich 30 jaar CD deel 1 & 2	4,00
Kerkenroute Harderwijk	2,00
Wandelroute door historisch Harderwijk (boekje)	2,00
Wandelroute door historisch Harderwijk (folder)	gratis
Fietsroute	gratis
Poster Harderwijk 1860	0,50

Bestuur en Werkgroepen

Bestuur

Voorzitter (aftredend)	Wietse Goedhart	Braamberghout 126	06-10015231
Vice-voorzitter	<i>vacant</i>		
Secretaris	J.E. Mons	Postbus 210 (3840 AE)	42 04 20
Penningmeester	Henk van Till	Kielmeen 11	06-15007350
Hoofdredacteur	<i>vacant</i>		
Public relations	<i>vacant</i>		
Algemeen lid	C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
Algemeen lid	M.E. van der Heijden-Staats	Bleek 16	56 35 31
Algemeen lid	<i>vacant</i>		
Huismeester	Barend Schipper	Landweg 1	06-20194466

Vrijwilligers

<u>Ledenadministratie</u>	Ben Schuchard	Postbus 210	3840 AE Harderwijk
----------------------------------	---------------	-------------	--------------------

Vittepraetje en Kroniek

Hoofdredacteur	<i>vacant</i>		
Eindredacteur.	G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	42 06 93
Redacteur	P. Stellingwerf	Metten Gerritskamp 5	55 23 42
Opmaakredacteur	<i>vacant</i>		
Opmaakredacteur a.i.	K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31

Archeologie

Henk Hovenkamp	Hoefbladmeen 1	06-53352537
Martijn Beumer	J.P. Heyelaan 42	26 69 81

Werkgroep Hierden

Evert Jacobs	Molenweg 9, Hierden	45 15 89
--------------	---------------------	----------

Monumentencommissie

P. Stellingwerf	Metten Gerritskamp 5	55 23 42
-----------------	----------------------	----------

Straatnaamcommissie

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
----------------	-------------------	----------

Werkgroep Genealogie

R. Uittien-Jacobs	J.P.Heyelaan 58	41 44 31	voorzitter
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	42 06 93	lid
C. Bruinink-Visser	Melis Stokelaan 33	42 51 15	lid
C. J.M. Bleumink	Bunschotenmeen 67	42 27 16	lid
T. Hop	Garsteland 13, Ermelo		lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31	lid
E. Numan-Bouwmans	Venkel 24, Dronten	0321-338212	thuiswerkend lid
W.C. Melius	Hanenkamp 84	41 32 10	thuiswerkend lid
M. Jacobs-Zuurveld	Burg. Numanlaan 5	41 31 48	thuiswerkend lid

Open Monumentendag

C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
-----------------------	-------------------	----------

Geveldocumentatie

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
--------------	---------------------	----------

Ornamenten in de stad

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
C. J.M. Bleumink	Bunschotenmeen 67	42 27 16
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31

Kroniek van Harderwijk

J.J.H. Koolman	Burg. Numanlaan 76	41 96 38	voorzitter
M.A. Moggre	Friesegracht 21	41 74 60	lid

Voor actuele informatie bezoekt u ook onze website www.herderewich.nl

redactieadres Vittepraetje: redactie@herderewich.nl

Vervolg vrijwilligers

Distributie Vittepraetje

Hoofdbezorger

P. J. van Wageningen Mecklenburglaan 84 41 73 35

Bezorgers

<u>wijk</u>	<u>naam</u>	<u>adres</u>	<u>telefoon</u>
1 = Stadsweiden 1	C. J. M. Bleumink	Bunschotenmeen 67	42 27 16
2 = Slingerbos	H. Kappers	Klaproosmeen 75	26 52 52
3 = Wittenhagen/Veldkamp	C.G. de Vries	Rooseveltlaan 24	42 67 32
4 = De Stad	E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink17	41 62 63
5 = Stadsdennen	S. Stratingh	Mandemakerstraat 139	
6 = Stationslaan	W.Stratingh	Stationslaan 35	41 35 33
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	L. Kaandorp	Reigershofweg 4, Hierden	45 16 35
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 13, Ermelo	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden 1	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	41 73 35
13= Stadsweiden 2	C.Th. van der Heljden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
14 = Binnenstad	A. Jansen	Luttekepoortstraat 186	42 50 10
15 = Friezebracht	W.Stratingh	Stationslaan 35	41 35 33
16 = uitzonderingen	K. Chr. Uittien	J.P. Heyelaan 58	41 44 31
17 = Drielanden 2	H. van de Greijn	Bakenbergerhout 41	41 01 50

Reserve:

Hoofdbezorger

K.Chr. Uittien J.P. Heyelaan 58 41 44 31

Bezorgers Harderwijk

J.C. Bood	Bachdreef 239	43 36 92
J. Spaan-Foppen	Da Costastraat 11	41 55 64
M.van Broekhoven	Plantage 68	41 51 73
J. de Fluiter	Grote Oosterwijck 36	41 61 18
W.Petersen	Bruggestraat 23	55 74 70
G. Mons-Fiegen	Tabaksweg 25	42 04 20
B. Companjen	Hoornmeen 9	42 78 15
K.Chr. Uittien	J.P. Heyelaan 58	41 44 31

Bezorgers Ermelo

Mevr. Beijer	Azalealaan 11	55 30 20
W. Hamstra	Harderwijkerweg 157	42 30 11

Voor actuele informatie bezoekt u ook onze website www.herderewich.nl

redactieadres Vittepraetje: redactie@herderewich.nl

Een boeiend adres

**Midden Nederland
Makelaars**

UNIVE
VERZEKERINGEN

Telefoon (0341) 41 15 41 Telefoon (0341) 41 15 44
Verkeersweg 77, 3842 LE Harderwijk